

DAROVITI I OKRUŽENJE
PORODIČNO, OBRAZOVNO, POSLOVNO
ZBORNİK SAŽETAKA

GIFTED AND
FAMILY, LEARNING AND BUSINESS ENVIRONMENT
BOOK OF ABSTRACTS

mensa
S R B I J E

BEOGRAD 2021
www.mensa.rs

DAROVITI I OKRUŽENJE – PORODIČNO, OBRAZOVNO I POSLOVNO

- ZBORNIK SAŽETAKA -

Četvrta međunarodna naučno-stručna konferencija
24–26. septembar 2021. godine, Beograd

GIFTED AND FAMILY, LEARNING AND BUSINESS ENVIRONMENT

- BOOK OF ABSTRACTS -

The Fourth International Professional and Scientific Conference
24 - 26 September 2021, Belgrade, RSerbia

mensa
S R B I J E

Novi Sad 2021.

„Daroviti i okruženje – porodično, obrazovno i poslovno”
Zbornik sažetaka

“Gifted and family, learning and business environment”
Book of abstracts

Izdavač/Publisher:
Mensa Srbije, Novi Sad, Srbija

Za izdavača/ For Publisher:
Aleksandra Borović

Urednici/Editors:
Dr Lada Marinković
MSc Marinela Šćepanović

Dizajn korica/Cover Design:
Jelena Volkov (dizajn korica)

Dizajn i prelom/Design and Processing:
Dunja Šašić

Štampa/Printing:
SaTCIP doo Vrnjačka Banja

Tiraž/Copy:
100

ISBN
978-86-80994-10-9

**Četvrta međunarodna naučno-stručna konferencija
„Daroviti i okruženje – porodično, obrazovno i poslovno”
24–26. septembar 2021. godine, Beograd**

Naučni odbor Konferencije/Scientific Board

dr Lada Marinković, profesor strukovnih studija, Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad, R. Srbija / predsednik Naučnog odbora

Prof. dr Aleksandar Stojanović, redovni profesor, Učiteljski fakultet Univerzitet u Beogradu, R. Srbija

Prof. dr Branislav Borovac, redovni profesor, Fakultet tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu, R. Srbija

Prof. dr Petar Vuleković, redovni profesor, Medicinski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, R. Srbija

Prof. Dr Milan Bjelica, redovni profesor, Elektrotehnički fakultet, Univerzitet u Beogradu, R. Srbija

Prof. Dr Jasna Adamov, redovni profesor, Prirodno-matematički fakultet Univerziteta u Novom Sadu, R. Srbija

Prof. dr Zdravko Živković, vanredni profesor, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, Univerzitet Privredna akademija Novi Sad, R. Srbija

Assoc. Prof. Sunčica Vujić, PhD, Associate Professor of Applied Econometrics, Faculty of Applied Economics (TEW), UNIVERSITEIT ANTWERPEN, Belgium

Prof. dr Jasna Arrigoni, redoviti profesor, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci, R. Hrvatska

PhD Kristof Kovacs, Senior Research Associate, Institute of Psychology, Eotvos Lorand University, Hungary

Assistant prof. Milica Drobac Pavićević, PhD, Filozofski fakultet,
Univerzitet u Banjoj Luci, Bosna i Hercegovina/ University in Banja Luka,
Faculty of philosophy, Bosnia and Herzegovina

PhD Vincenzo Alfano, Adjunct Professor, Human Studies Department,
Federico II University, Napoli, Italy

Prof dr Medina Vantić Tanjić, redovni profesor, Edukacijsko-rehabilitacijski
fakultet Univerziteta u Tuzli, Bosna i Hercegovina

dr Marold Reutlinger, Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg,
Germany

Dr Srećko Potić, profesor strukovnih studija, direktor Visoke medicinske
škole strukovnih studija „Milutin Milanković“ Beograd, R. Srbija

Mr Jovanka Ulić - profesor strukovnih studija, Visoka škola za obrazovanje
vaspitača u Novom Sadu, R. Srbija

Doc. dr Višnja Mičić, Učiteljski fakultet Univerzitet u Beogradu, R. Srbija

Doc. dr Vesela Milankov, docent, šef Katedre za specijalnu edukaciju i
rehabilitaciju Medicinskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, R. Srbija

Dr Branka Radulović, istraživač saradnik, Prirodno-matematički fakultet
Univerziteta u Novom Sadu, R. Srbija

Organizacioni odbor/ Organizing Committee

Aleksandra Borović, predsednica

dr Lada Marinković, prof, generalni sekretar

Prof. dr Jasna Adamov

Prof. dr Maja Ružić Baf

Prof. dr Višnja Mičić

mr Predrag Đukić

MSc Aleksandra Ikonov

MSc Marinela Šćepanović

Ljubomir Kustudić

Jelena Volkov

Dunja Šašić

Tanja Olear Gojić

Mirjana Tišma

Radmila Petrović

Recenzenti/Reviewers

Prof. dr Jasna Adamov, Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija

Prof. dr Maja Ružić Baf, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska

Prof. dr Zdravko Živković, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, Univerzitet Privredna akademija, Novi Sad, Srbija

dr Lada Marinković, prof, Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad, Srbija

dr Mirjana Matović, Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad, Srbija

MSc Marinela Šćepanović, istraživač saradnik, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu

Redosled radova u Zborniku odgovora programu konferencije i predviđenim sesijama.

The order of the papers in the Book of abstracts respond to the conference program and the scheduled sessions.

Za lekturu i kvalitet jezika sažetaka odgovorni su autori radova.

The authors of the papers are responsible for the proofreading and quality of the abstract language.

**Četvrta međunarodna naučno-stručna konferencija
"Daroviti i okruženje – porodično, obrazovno, poslovno"**

24–26. septembar 2021. godine, Beograd

P R O G R A M

PRVI DAN, petak, 24. 9. 2021. godine

14.30 Otvaranje Konferencije – pozdravne reči predstavnika organizatora

Predstavljanje publikacija

Zbornik sažetaka i Zbornik radova

dr Lada Marinković, prof. - urednica

15.00 – 17.00 Uvodna izlaganja po pozivu organizatora

15.00 – 15.30 Ph.D. Fuszek Csilla (Hungary): ETSN - NETWORKING
POSSIBILITY IN EUROPE

15.30 – 16.00 Dubravko Čop (Hrvatska): MOGUĆNOSTI ZA SURADNJU U
REGIJI NA UOČAVANJU, PRAĆENJU I PODRŽAVANJU
DAROVITE DJECE, UČENIKA, MLADIH

16.00 – 16.30 dr Lada Marinković, prof. i MSc Marinela Šćepanović:
DAROVITOST KAO FENOMEN U SRBIJI

16.30 – 17.00 Uroš Mihajlović, People & Culture Business Partner:
DAROVITI U RADNOM OKRUŽENJU

DRUGI DAN – subota, 25. 9. 2021. godine

9.30 – 13.45 Usmena izlaganja prijavljenih učesnika

9.30 - 9.40 Danica Veselinov, Radmila Petrović i Vesna Radovanović: KUL-
TURA I KONTEKST VRTIĆA – DAROVITOST S OBE STRANE DUGE

- 9.40 - 9.50 Lada Marinković: PREPOZNAVANJE POTENCIJALNE DAROVITOSTI U GODINAMA UZLETA
- 9.50 - 10.00 Bojan Grujić i Anita Cekić: UTICAJ PODSTICAJNOG PORODIČNOG OKRUŽENJA NA RAZVOJ DAROVITOSTI KOD DECE
- 10.00 - 10.10 Olivera Čaldović i Kristina Vukomanović: VASPITNO-OBRAZOVNI RAD SA DAROVITIMA
- 10.10 - 10.20 Momčilo Stepanović i Bojan Grujić: METODIČKI PRISTUP U RADU SA DAROVITOM DECOM/UČENICIMA
- 10.20 - 10.30 Višnja Mičić i Vladimir Vukomanović Rastegorac: UDŽBENIK KAO AVANTURA ILI NOVA KONCEPCIJA UDŽBENIKA ZA SRPSKI JEZIK U RAZREDNOJ NASTAVI
- 10.30 - 10.40 Branka Radulović, Maja Stojanović: STAVOVI DAROVITIH UČENIKA PREMA DAROVITIMA I NJIHOVOM OBRAZOVANJU
- 10.40 - 10.50 Suzana Đorđević Pejović: MENTORSKI RAD IZ KNJIŽEVNOSTI SA TALENTOVANIM POLAZNICIMA REGIONALNOG CENTRA ZA TALENTE BEOGRAD 1 - ZEMUN
- 10.50 - 11.00 Aleksandar Carić: METOD ORGANSKOG STVARANJA MUZIKE KAO PROCES OTKRIVANJA I INTEGRISANJA NADARENIH OSOBA
- 11.00 - 11.10 Jasna Adamov i Stanislava Olić: DA LI NASTAVNICI HEMIJE PREPOZNAJU DAROVITE UČENIKE?
- 11.10 - 11.40 Pauza
- 11.40 - 11.50 Jasna Adamov, Vera Popović i Stanislava Olić: DA LI UČENICI DAROVITI ZA HEMIJU I BIOLOGIJU UČE DRUGAČIJE OD DRUGIH?
- 11.50 - 12.00 Mladen Šljivović i Dragana Sekulić Pilipović: EKOLOŠKI OTISAK I NAČINI NA KOJE MOŽEMO PODSTICATI TALENTOVANE UČENIKE
- 12.00 - 12.10 Plana Pejović i Mirjana Kokerić: IDENTIFIKACIJA MATEMATIČKI DAROVITIH UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI
- 12.10 - 12.20 Olivera Simić: IDENTIFIKACIJA DAROVITIH UČENIKA U MATEMATIČKOM OBRAZOVANJU
- 12.20 - 12.30 Snežana Savić: PODRŠKA DAROVITIM UČENICIMA KROZ INDIVIDUALIZACIJU PRIMENOM IKT-A U NASTAVI MATEMATIKE
- 12.30 - 12.40 Snežana Klepić: NASTAVA SRPSKOG JEZIKA SA UČENICIMA SA POSEBNIM SPOSOBNOSTIMA ZA RAČUNARSTVO I INFORMATIKU
- 12.40 - 12.50 Katarina Prlić: MENTORSKA NASTAVA U RADU SA DAROVITIM UČENICIMA

- 12.50 - 13.00 Dragana Sekulić Pilipović i Mladen Šljivović: POTRAGA ZA
BLAGOM - RAZVIJANJE VEŠTINA 21. VEKA U
MEĐUNARODNIM TIMOVIMA KROZ ERASMUS+ PROJEKTE
- 13.00 - 13.10 Mila Radovanović i Jovana Cvijanović: PROGRAM DODATNE
PODRŠKE DAROVITOJ DECI „DAROVITO DETE“
- 13.10 - 13.20 Marinela Šćepanović: ULOGA DAROVITOG NASTAVNIKA U
OBRAZOVANJU DAROVITIH
- 13.20 – 13.45 Diskusija po izlaganjima

TREĆI DAN – nedelja, 26. 9. 2021. godine

- 9.30 – 11.00 Usmena izlaganja prijavljenih učesnika
- 9.30 - 9.40 Predrag Đukić: EDUKACIJA NOVOG DOBA
- 9.40 - 9.50 Ljubomir Kustudić i Lada Marinković: KAKO PRIVREDA
PREPOZNAJE I PODRŽAVA DAROVITE
- 9.50 - 10.00 Nebojša Carić: IDENTIFIKACIJA I ANALIZA UNUTRAŠNJE
RELACIONE STRUKTURE LIČNOSTI
- 10.00 - 10.10 Doris Horvati Ines Slunjski: ODNOS DRUŠTVA PREMA
DAROVITIMA
- 10.10 - 10.20 Katarina Čikoš: FORMIRANJE MORALNIH VREDNOSTI KOD
DAROVITIH U SVETU MEDIJA I DRUŠTVENIH MREŽA
- 10.20 - 10.30 Nebojša Carić: NOVI MODEL DUHOVNE INTELIGENCIJE I
INSTRUMENTI ZA NJENU PROCENU
- 10.30 - 10.40 Dragoljub Cucić, Aleksandar Nikolić: 20 GODINA RADA
REGIONALNOG CENTRA ZA TALENTE „MIHAJLO PUPIN“,
PANČEVO
- 10.40 - 10.50 Marinko Kresoja, Ljubomir Kustudić i Nataša Bešlin:
POTENCIJALI EDUKATIVNOG CENTRA ZA OBUKE U PROFESI-
ONALNIM I RADNIM VEŠTINAMA U RADU SA DAROVITIMA
- 10.50 – 11.00 Diskusije po izlaganjima
- 11.00 – 11.15 Pauza
- 11.15 – 12.15 RADIONICA
Branka Grahovac: FAKTORI KOJI UTIČU NA RAZVOJ
DAROVITOST
- 12.30 – 13.30 PANEL DISKUSIJA
RAZVOJ DAROVITIH KAO STRATEŠKA INVESTICIJA
- 13.30 – 13.45 Zatvaranje konferencije

SADRŽAJ / CONTENTS

UVODNA IZLAGANJA PO POZIVU ORGANIZATORA/ INTRODUCTORY LECTURES AT THE INVITATION OF THE ORGANIZERS

Fuszek Csilla (Hungary) WHY NETWORKING IS NECESSARY IN THE FIELD OF TALENT SUPPORT?	16
---	----

Dubravko Čop (Hrvatska) MOGUĆNOSTI ZA SURADNJU U REGIJI NA UOČAVANJU, PRAĆENJU I PODRŽAVANJU DAROVITE DJECE, UČENIKA, MLADIH	18
--	----

Lada Marinković i Marinela Šćepanović DAROVITOST KAO FENOMEN U SRBIJI	22
--	----

Uroš Mihajlović DAROVITI U RADNOM OKRUŽENJU	26
--	----

IZLAGANJA PRIJAVLJENIH UČESNIKA/ LECTURES OF REGISTERED PARTICIPANTS

Danica Veselinov, Radmila Petrović i Vesna Radovanović KULTURA I KONTEKST VRTIČA – DAROVITOST S OBE STRANE DUGE.	30
---	----

Lada Marinković PREPOZNAVANJE POTENCIJALNE DAROVITOSTI U GODINAMA UZLETA	34
---	----

Bojan Grujić i Anita Cekić UTICAJ PODSTICAJNOG PORODIČNOG OKRUŽENJA NA RAZVOJ DAROVITOSTI KOD DECE	38
--	----

Olivera Čaldović i Kristina Vukomanović VASPITNO-OBRAZOVNI RAD SA DAROVITIMA.	42
--	----

Momčilo Stepanović i Bojan Grujić METODIČKI PRISTUP U RADU SA DAROVITOM DECOM/UČENICIMA	46
--	----

Višnja Mičić i Vladimir Vukomanović Rastegorac UDŽBENIK KAO AVANTURA ILI NOVA KONCEPCIJA UDŽBENIKA ZA SRPSKI JEZIK U RAZREDNOJ NASTAVI.	50
---	----

Branka Radulović, Maja Stojanović STAVOVI DAROVITIH UČENIKA PREMA DAROVITIMA I NJIHOVOM OBRAZOVANJU	52
Katarina Prlić MENTORSKA NASTAVA U RADU SA DAROVITIM UČENICIMA	56
Suzana Đorđević Pejović MENTORSKI RAD IZ KNJIŽEVNOSTI SA TALENTOVANIM POLAZNICIMA REGIONALNOG CENTRA ZA TALENTE BEOGRAD 1 – ZEMUN	60
Aleksandar Carić METOD ORGANSKOG STVARANJA MUZIKE KAO PROCES OTKRIVANJA I INTEGRISANJA NADARENIH OSOBA	62
Jasna Adamov i Stanislava Olić DA LI NASTAVNICI HEMIJE PREPOZNAJU DAROVITE UČENIKE?	66
Jasna Adamov, Vera Popović i Stanislava Olić DA LI UČENICI DAROVITI ZA HEMIJU I BIOLOGIJU UČE DRUGAČIJE OD DRUGIH	70
Mladen Šljivović i Dragana Sekulić Pilipović EKOLOŠKI OTISAK I NAČINI NA KOJE MOŽEMO PODSTICATI TALENTOVANE UČENIKE	74
Plana Pejović i Mirjana Kokerić IDENTIFIKACIJA MATEMATIČKI DAROVITIH UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI.	76
Olivera Simić IDENTIFIKACIJA DAROVITIH UČENIKA U MATEMATIČKOM OBRAZOVANJU	80
Snežana Savić PODRŠKA DAROVITIM UČENICIMA KROZ INDIVIDUALIZACIJU PRIMENOM IKT-A U NASTAVI MATEMATIKE.	82
Snežana Klepić NASTAVA SRPSKOG JEZIKA SA UČENICIMA SA POSEBNIM SPOSOBNOSTIMA ZA RAČUNARSTVO I INOFORMATIKU	84
Dragana Sekulić Pilipović i Mladen Šljivović POTRAGA ZA BLAGOM - RAZVIJANJE VEŠTINA 21. VEKA U MEĐUNARODNIM TIMOVIMA KROZ ERASMUS+ PROJEKTE.	86
Mila Radovanović i Jovana Cvijanović PROGRAM DODATNE PODRŠKE DAROVITOJ DECI „DAROVITO DETE“	88
Marinela Ščepanović ULOGA DAROVITOG NASTAVNIKA U OBRAZOVANJU DAROVITIH.	92

Predrag Đukić EDUKACIJA NOVOG DOBA.	96
Ljubomir Kustudić i Lada Marinković KAKO PRIVREDA PREPOZNAJE I PODRŽAVA DAROVITE	100
Nebojša Carić IDENTIFIKACIJA I ANALIZA UNUTRAŠNJE RELACIONE STRUKTURE LIČNOSTI	104
Doris Horvat i Ines Slunjski ODNOS DRUŠTVA PREMA DAROVITIMA	108
Katarina Čikoš FORMIRANJE MORALNIH VREDNOSTI KOD DAROVITIH U SVETU MEDIJA I DRUŠTVENIH MREŽA	110
Nebojša Carić NOVI MODEL DUHOVNE INTELIGENCIJE I INSTRUMENTI ZA NJENU PROCENU	114
Dragoljub Cucić i Aleksandar Nikolić 20 GODINA RADA REGIONALNOG CENTRA ZA TALENTE „MIHAJLO PUPIN“, PANČEVO	118
Marinko Kresoja, Ljubomir Kustudić i Nataša Bešlin POTENCIJALI EDUKATIVNOG CENTRA U RADU SA DAROVITIMA	120
Branka Grahovac FAKTORI KOJI UTIČU NA RAZVOJ DAROVITOSTI (radionica)	124
Index autora	125

DEO I/ PART I

**Uvodna izlaganja
po pozivu organizatora/
Introductory lectures
at the invitation of the organizers**

WHY NETWORKING IS NECESSARY IN THE FIELD OF TALENT SUPPORT?

Csilla Fuszek

European Talent Support Network, Hungary

Abstract

The idea of the European Talent Support Network (ETSN) was articulated in 2011, and it took four more years to officially found the ETSN with the first 14 European Talent Centre in 2015 in the Brussels European Parliament building, in the presence of senior EU officials and MEPs. By 2021 the ETSN already comprised 26 Centres, including 22 in European countries and four in non-European ones. Thanks to their mutual work, about 450 Talent Points joined it; thus, ETSN became the biggest European advocacy group in the field of Talent Support. It became a Dutch-registered international civic organisation in 2019.

In the lecture, network strategy building insights will be shown alongside steps of the various efforts of the Talents Centres on how to create a living network, what have the ETSN already achieved, and the plans of it will also be introduced. Meanwhile, we try to answer why networking is necessary for the field of Talent Support and what it can be its benefits in the long run.

Keywords: talent support, networking, ETSN

ZAŠTO JE NA POLJU PODRŠKE TALENTIMA NEOPHODNO UMREŽAVANJE?

Csilla Fuszek

European Talent Support Network, Mađarska

Apstrakt

Ideja o Evropskoj mreži za podršku talentima (ETSN) artikulirana je 2011. godine, a trebalo je još četiri godine da se 2015. godine zvanično osnuje ETSN sa prvih 14 evropskih centara za talente u zgradi Evropskog parlamenta u Briselu, u prisustvu visokih zvaničnika Evropske Unije i evropskih poslanika. Do 2021. godine ETSN je već imao 26 centara, uključujući 22 u evropskim zemljama i četiri u neevropskim. Zahvaljujući njihovom zajedničkom radu, pridružilo mu se oko 450 talent-tačaka (Talent Points); tako je ETSN postao najveća evropska grupa za zastupanje u oblasti podrške talentima. ETSN je postala međunarodna građanska civilna organizacija registrovana u Holandiji 2019. godine.

U predavanju će biti prikazani uvidi u izgradnju mrežne strategije, zajedno sa koracima različitih napora Centra za talente o tome kako stvoriti aktivnu mrežu, šta je to što je ETSN već postigao, a takođe će biti predstavljene i njegovi planovi. U međuvremenu, pokušavamo da odgovorimo zašto je umrežavanje neophodno za oblast podrške talentima i koje dugoročno mogu biti njegove koristi.

Ključne reči: podrška talentima, umrežavanje, ETSN.

MOGUĆNOSTI ZA SURADNJU U REGIJI NA UOČAVANJU, PRAĆENJU I PODRŽAVANJU DAROVITE DJECE, UČENIKA, MLADIH

Izvrsnost vs. Podobnost

Dubravko Čop

Udruga za darovitost DAR, Zagreb, Republika Hrvatska

Apstrakt

Nova vremena donose nove izazove: pandemija, požari, poplave i ekstremni vremenski uvjeti, globalno zatopljenje, potresi i drugi izazovi. Darovita djeca, učenici i mladi mogu u kratkom roku dati odgovore na izazove koji stoje pred nama zbog svojih iznadprosječnih sposobnosti. Na donosiocima odluka u EU i regiji je da prepoznaju ovaj trenutak u kojem se nalazimo i donesu odluke koje će omogućiti sustavno identificiranje, praćenje i podršku darovitoj djeci, učenicima i mladima. Iz dosad pojedinačnih primjera suradnje talentiranih u regiji (Novak Đoković – Goran Ivanišević, Robert Prosinečki i drugi), vidimo da je suradnja moguća. Potrebno je snimiti postojeće stanje u zemljama regije, ex Jugoslavije, na području uočavanja, praćenja i podržavanja darovite djece, učenika, mladih, u daljnjem tekstu daroviti (registrirani broj darovite djece, učenika i mladih, broj kvalificiranih psihologa, broj vladinih i nevladinih organizacija koje se bave darovitima) te za svaku zemlju u regiji vidjeti kako si možemo međusobno pomoći na temeljima ravnopravne suradnje po temi darovitih (primjer European Talent Support Network). Prema procjeni udruge DAR, koja se temelji na Strategiji znanosti, obrazovanja i tehnologije u Republici Hrvatskoj ima cca 10.000 darovite djece, učenika i mladih koja, nažalost, nemaju sustavnu podršku društva u identificiranju, praćenju i podržavanju, već se to područje oslanja na volonterski rad udruga, škola i pojedinačne primjere nastavnika/profesora koji entuzijastično rade sa darovitima. Primjer dobre prakse je nekada daroviti učenik, a danas uspješan poduzetnik Mate Rimac i njegov mentor (nastavnik praktične nastave u području elektrotehnike i računalstva u Srednjoj strukovnoj školi Samobor), g. Ivan Vlainić. U RH postoje neprofitne i profitne udruge koje rade i daju podršku darovitoj djeci, učenicima i mladima te roditeljima i nastavnicima. Nepro-

fitna i nevladina udruga DAR je počela sa radom 2015. kao udruga roditelja, a u međuvremenu su nam se priključili brojni stručnjaci. Udruga DAR kroz podršku djeci, učenicima i mladima te roditeljima i nastavnicima, je i korektiv za javne politike. Naš rad su prepoznale EU institucije, prema kojima ćemo nastaviti komunikaciju u smislu obavezne podrške za darovite. Udruga DAR poziva sve zainteresirane organizacije i pojedince na suradnju i uključenje u projekt Znanstveni boravak koji se provodi online i uživo uz podršku Unicredit Fondacije iz Italije, ili drugi oblik suradnje, zajednički projekt ili slično. Jedan do partnera u projektu Znanstveni boravak je Renzulli Learning iz USA, edukacijska platforma putem koje surađujemo. Posebnu pažnju želimo posvetiti darovitima s poteškoćom (ADHD, disgrafija, disleksija, Aspergerov sindrom i drugo), koji su nažalost u RH prepoznati u sustavu samo kao djeca, učenici, mladi s poteškoćom, pretpostavka je da je isto stanje u regiji. Procjene stručnjaka iz svijeta govore da je među darovitima 10 % darovite djece, učenika, mladih s poteškoćom. Udruga DAR u komunikaciji sa Ministarstvom znanosti i obrazovanja, nastoji putem promjene javnih politika skrenuti pažnju na ovaj problem. Mogućnost suradnje postoji putem: European Talent Support Network (ETSN) – tajnica Fuszek Csilla, udruga DAR je dio ETSN kao certificirani European Talent Point. Mogućnost globalne suradnje postoji i putem Global Talent Mentoring programa čiji je udruga DAR partner iz Hrvatske.

Ključne reči: udruga DAR, projekt Znanstveni boravak, Renzulli Learning, Global Talent Mentoring, daroviti s poteškoćom

OPPORTUNITIES FOR COOPERATION IN THE REGION TO IDENTIFY, MONITOR AND SUPPORT GIFTED CHILDREN, STUDENTS, YOUTH Excellence vs. Suitability

Dubravko Čop

DAR association, Republic of Croatia

Abstract

New times bring new challenges: pandemics, fires, floods and extreme weather conditions, global warming, earthquakes and other challenges. Gifted children, students, young people can in a short time give answers to the challenges we face because of their outstanding abilities. It is up to decision makers in the EU and the region to recognize this moment in which we find ourselves and make decisions, answers that systematically identify, monitor and support gifted children, students, young people. From the individual examples of cooperation of talented people in the region (Novak Đoković - Goran Ivanišević, Robert Prosinečki, and others), we see that cooperation is possible. It is necessary to capture the situation in the countries of the region, ex-Yugoslavia, in the field of identifying, monitoring and supporting gifted children, students, youth (registered number of gifted children, students, youth, number of qualified psychologists, number of governmental and non-governmental organizations dealing with gifted) and to see how countries in the region can help each other on the subject of gifted children, students, young people, based on equal cooperation (example of the European Talent Support Network). According to DAR association estimate, based on the Republic of Croatia Strategy of Science, Education and Technology, there are approximately 10.000 gifted children, students, young people in Croatia who, unfortunately, still don't have the systematic assistance of society in identification, monitoring and support, but society relies on volunteer work of associations, schools and individual examples of teachers, professors who enthusiastically work with gifted students. An example of good practice is once gifted student, today successful entrepreneur Mate Rimac (paid into the budget of the

Republic of Croatia 20 million EUR, received 2 million EUR from Republic of Croatia in incentives over 10 years) and his mentor (teacher of practical classes in the field of electrical engineering and computer science) from the Secondary Vocational School Samobor, Mr. Ivan Vlainić. In the Republic of Croatia, there are non-profit and for-profit associations that work and provide support to gifted children, students and young people, as well as parents and teachers. The non-profit and non-governmental organization DAR started working in 2015 as an association of parents, and in the meantime, we have been joined by numerous experts. The DAR Association, through its support to children, students and young people, as well as parents and teachers, is also a corrective for public policies. Our work has been recognized by the EU institutions, according to which we will continue to communicate in terms of mandatory support for the gifted. The DAR Association invites all interested organizations and individuals to cooperate and get involved in the Scientific Stay project, which is carried out online and live with the support of the Unicredit Foundation from Italy, or another form of cooperation, joint project or similar. One of the partners in the Science Stay project is the Renzulli Learning from USA, educational platform through which we collaborate. We want to pay special attention to the gifted with disabilities (ADHD, dysgraphia, dyslexia, Asperger's syndrome, etc.), who are unfortunately recognized in the system only as children, students, young people with disabilities, it is assumed that the situation is the same in the region. Estimates of experts from around the world say that among the gifted is 10% of gifted children, students, young people with disabilities. The DAR Association, in communication with the Ministry of Science and Education, is trying to draw attention to this problem by changing public policies. The possibility of cooperation exists through: European Talent Support Network (ETSN) - Secretary Fuszek Csilla, DAR is part of ETSN as a certified European Talent Point. The possibility of global cooperation also exists through the Global Talent Mentoring program, of which DAR is a partner from Croatia.

Keywords: DAR Association, Science Stay Project, Renzulli Learning, Global Talent Mentoring, Gifted with Difficulties.

DAROVITOST KAO FENOMEN U SRBIJI

¹⁾Lada Marinković i ²⁾Marinela Šćepanović

¹⁾Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad, Republika Srbija

²⁾Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Republika Srbija

Apstrakt

Cilj: Cilj rada je analiza položaja i statusa darovitih osoba u Republici Srbiji, uključujući odnos društva u celini prema darovitima. Darovitost kao fenomen privlači pažnju mnogih stručnjaka od davnina. U Srbiji, istraživanjem darovitosti su se do sada bavili istraživači različitih profila, sa različitim ciljevima – od definisanja pojma darovitosti, isticanja potrebe za ujedinjavanjem terminologije koja se koristi u razmatranju ove oblasti, do analize i diskusije podrške koju daroviti dobijaju u našem društvu, i drugih. **Metod:** Ovim istraživanjem obuhvaćen je pregled dostupne naučne literature i drugih legitimih izvora koji se bave analizom pitanja darovitosti u oblastima obrazovanja, rasta i razvoja darovitih osoba i njihovog radnog angažovanja. Za potrebe istraživanja koristili smo dostupne elektronske naučne baze i izvore, kao i naslove dostupne u bibliotečkom fondu. Pregledom su obuhvaćeni radovi, studije, publikacije, izveštaji, propisi, izlaganja i osvrti koji su se bavili predmetnom temom u period od prethodnih 15 godina, a objavljeni su u zemlji ili inostranstvu, na srpskom ili engleskom jeziku. Izbor analiziranih izvora izvršen je prema relevantnosti izvora, metoda i značaja rezultata i preporuka. **Rezultati:** Položaj i status darovitih u Srbiji nije sistemski uređen. Detekcija i identifikacija darovite dece na ranom uzrastu nije osmišljena niti se sprovodi na nivou države; ne postoje određeni protokoli i postupci koji se tiču otkrivanja i prepoznavanja darovite dece, ali ni učenika u osnovnim i srednjim školama. Zaposleni u obrazovno-vaspitnim ustanovama nemaju dovoljno kompetencija za otkrivanje, prepoznavanje kao ni za rad sa darovitim učenicima. Kompetencije koje stižu na studijama a ni one koje stižu tokom rada nisu dovoljne za efikasan rad sa darovitom decom i učenicima. U našoj zemlji se kao darovita deca i učenici prepoznaju prvenstveno oni koji sami po sebi ispolje neku vidljivu sposobnosti i ostvare uspeh. Latentni kapaciteti, potencijali i kreativnost dece i učenika retko se prepoznaju i zapažaju sami

po sebi, što uzrokuje da veliki broj darovitih ostane zauvek neotkriven, neprepoznat, nepodržan. Uspesi su vidljivi sa decom i učenicima sa kojima dodatno rade iskusniji nastavnici, i koje podržavaju njihovi roditelji. Podrška deci i učenicima sa darovitošću, njihovim porodicama, nastavnicima i vaspitačima nije uspostavljena u dovoljnoj meri, sistemski. Različiti vidovi podrške postoje u sistemu obrazovanja i vaspitanja, ali ona nije povezana ni sinhronizovana, i nije svima jednako dostupna. Daroviti uspešni učenici često odlaze na dalje školovanje ili potom na rad van naše države. Isto tako, poslodavci potražuju darovite pojedince za rad u svojim preduzećima u Srbiji, ali pronalaženje i izbor takvih pojedinaca nisu uređeni ni podržani, već se obavljaju prema različitim metodama koje svaki pojedinačni poslodavac razvija za sebe. Poslednjih godina počinju da se pojavljuju značajniji zahtevi i interesovanja za praktičnim radom, prepoznavanjem i praćenjem razvoja darovitih. Zaključak: Naophodno je dodatno urediti i povezati oblasti otkrivanja, prepoznavanja, obrazovanja, vaspitanja, i radnog angažovanja darovitih osoba (dece, učenika i odraslih) u Srbiji. Podrška darovitim na svim nivoima je nedostatna i iziskuje posebnu pažnju i strateške poteze i mere od strane države i njenih institucija, ustanova i organizacija.

Ključne reči: darovitost, društvo, sistem, podrška.

GIFTEDNESS AS A PHENOMENON IN SERBIA

¹⁾Lada Marinković i ²⁾Marinela Šćepanović

¹⁾Preschool Teacher Training College in Novi Sad, Republic of Serbia

²⁾Faculty for Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade, Republic of Serbia

Abstract

Aim: This paper aims to analyze the position and status of gifted people in the Republic of Serbia, including society's attitude towards the gifted. Giftedness as a phenomenon has attracted the attention of many experts since ancient times. In Serbia, research on giftedness has so far been conducted by researchers of different profiles, with different goals - from defining the concept of giftedness, emphasizing the need to unify the terminology used in considering this area, analyzing and discussing the support that gifted people receive in our society. **Method:** This research included a review of the available scientific literature and other legitimate sources dealing with the analysis of giftedness issues in education, growth, and development of gifted persons and their employment. We used available electronic scientific databases and sources and titles available in the library collection for the research. The review includes papers, studies, publications, reports, regulations, presentations, and reviews that have dealt with the subject in the previous 15 years and have been published in the country or abroad, in Serbian or English. We made the selection from analyzed sources according to the relevance of sources, methods, and the importance of results and recommendations. **Results:** The position and status of the gifted in Serbia is not a systemic device. Detection and identification of gifted children at an early age are not designed or implemented at the state level; there are no specific protocols and procedures regarding the discovery and recognition of gifted children, but neither are students in primary and secondary schools. Employees in educational institutions do not have enough competencies to discover, recognize or work with gifted students. The competencies they acquire during their studies and those they acquire during their work are not sufficient for efficient work with gifted children and students. In our country, gifted children and students are recognized primarily by those who show some visible abilities and achieve success. Latent capacities, potentials,

and creativity of children and students are rarely recognized and noticed by themselves, which causes a large number of gifted people to remain forever undiscovered, unrecognized, unsupported. Successes are visible with children and students who are additionally worked with by more experienced teachers and supported by their parents. Support for gifted children and students, their families, teachers, and educators have not been established sufficiently, systematically. Different types of support exist in the education system, but it is not connected or synchronized, and it is not equally accessible to everyone. Gifted successful students often go to further education or then to work outside our country. Likewise, employers are looking for gifted individuals to work in Serbia, but finding and selecting such individuals is not regulated or supported. Still, it is done according to different methods that each employer develops for themselves. In recent years, more significant demands and interests for practical work, recognizing and monitoring the development of the gifted have begun to appear. Conclusion: It is necessary to regulate further and connect the detection, recognition, education, upbringing, and employment of gifted persons (children, students, and adults) in Serbia. Support for the gifted at all levels is insufficient and requires special attention and strategic moves and measures by the state and its institutions, establishments, and organizations.

Keywords: giftedness, society, system, support.

DAROVITI U RADNOM OKRUŽENJU

Uroš Mihajlović
ManpowerGroup, Srbija

Apstrakt

Ljudi predstavljaju srce svake organizacije. Da bi kompanija ostvarila svoj dugoročni održivi uspeh, važno je da sistem upravljanja na najvišem nivou donese jasne procedure u vezi *talent pool-a* odnosno baze darovitih zaposlenih i kandidata. S tim u vezi kompanije treba da imaju upravljanje na najvišem nivou i ono se odnosi na sistem kojim se organizacija usmerava, upravlja i obezbeđuje da bude odgovorna. Da bi bio efikasan, sistem upravljanja na najvišem nivou treba da razmatra celu organizaciju i sve njene dimenzije kako bi se obezbedila dugoročnost i vitalnost organizacije. Deo upravljanja na najvišem nivou je, stoga, i upravljanje ljudskim faktorom sa akcentom na sisteme za usmeravanje ljudi i upravljanje njihovih krajnjih odgovornosti i očekivanjima. Efikasan i transparentan način za usmeravanje i upravljanje ljudima jeste kreiranje, vođenje i praćenje baze kandidata, odnosno zaposlenih, omogućavajući im da ostvare svoje maksimalne kapacitete. Kompanije su u skladu sa pomenutim usvojile nešto drugačiju terminologiju za darovitost i darovite kandidate. Najčešće se susrećemo sa pojmovima kao što su visoki potencijal – potencijal ljudi kod kojih je prepoznato da imaju predispozicije za izuzetne performanse i talenat – osoba koja poseduje ili može da razvije znanje, veštine, sposobnosti ili druge karakteristike kako bi obavljala određenu funkciju, posao ili ulogu, u skladu sa zahtevima organizacije. Upravljanje talentima predstavlja primenjivanje integrisanih strategija radi povećanja produktivnosti radnog mesta, kroz razvijanje poboljšanih procesa za privlačenje, razvoj, zadržavanje i kadriranje ljudi sa posebnim veštinama i nadarenošću tako da mogu da zadovolje trenutne i buduće potrebe svake organizacije. Najvažniji principi upravljanja darovitim zaposlenima - talentima uključuju: a) jasno definisanu metriku i kompetence po kojima se potencijalni kandidati svrstavaju u eksternu bazu talenata kao i jasno definisanu metriku i kompetence po kojima se interni talenti nominuju, biraju, razvijaju i održavaju; b) transparentan pristup prilikom nominacije i odabira, kao i izveštavanje komisiji za odabir talenata, vlasniku i menadžmentu; c) krajnju odgovornost na komisiji prema vlasniku, menadžmentu i talentima.

Ključne reči: daroviti, kompanije, zaposleni, upravljanje talentima.

GIFTED IN THE WORKING ENVIRONMENT

Uroš Mihajlović
ManpowerGroup, Serbia

Abstract

People are at the heart of every organization. In order for companies to achieve their long-term sustainable success, it is important that the management governance system at the highest level adopts clear procedures regarding the talent pool that is based on bases of gifted employees and candidates. In this regard, companies should have the highest level of governance and it refers to the system by which the organization directs, manages, and ensures that it is responsible. To be effective, a top-level management governance system needs to consider the entire organization and all its dimensions to ensure the longevity and vitality of the organization. Part of top-level management governance is human factor management with an emphasis on systems to guide people and manage their ultimate responsibilities and expectations. An efficient and transparent way to guide and manage people is to create, lead and monitor a database of candidates and employees, enabling them to achieve their maximum capacity. Hence, companies have adopted a bit different terminology for giftedness and gifted candidates. We most often face with terminology such as high potential or the potential of people - people identified as having a propensity for exceptional performance; and talent - a person who possesses or can develop knowledge, skills, abilities, or other characteristics to perform a particular function, job or role, in accordance with the requirements of the organization. Talent management is the application of integrated strategies to increase workplace productivity, through the development of improved processes to attract, develop, retain, and employ people with special skills and talents so that they can meet the current and future needs of each organization. The most important principles of managing gifted employees - talents include: a) clearly defined metrics and competencies according to which potential candidates are classified in the external talent base as well as clearly defined metrics and competencies according to which internal talents are nominated, selected, developed and maintained; b) transparent approach to nomination and selection as well as reporting to the talent selection committee, owner and management; c) ultimate responsibility on the commission towards the owner, management, and talents.

Keywords: gifted, companies, employees, talent management.

DEO II/PART II

**Izlaganja prijavljenih učesnika/
Lectures of
registered participants**

KULTURA I KONTEKST VRTIĆA – DAROVITOST S OBE STRANE DUGE

Danica Veselinov¹, Radmila Petrović² i Vesna Radovanović²

¹Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov“, Vršac, Republika Srbija

²Udruženje vaspitača Vojvodine, Novi Sad, Republika Srbija

Apstrakt

Cilj ovog izlaganja jeste da prikaže dobijene rezultate na osnovu sprovedenog istraživanja u okviru tekućeg projekta "GIFTED – *Generating Inclusive and Fair Teaching in Early Development*", koji se realizuje pod pokroviteljstvom Erasmus + programa Evropske unije i Tempus fondacije. Cilj istraživanja je bio da se utvrdi inicijalno stanje, odnosno uvid u važnost kompetencija i procenu vlastitih kompetencija iz vizure vaspitača, koji čine prvu i jednu od najvažnijih karika u prepoznavanju, identifikaciji i radu sa darovitom decom. Ako posmatramo vaspitače kao sponu, ključ oživljavanja teorijsko-vrednosnih postulata u praksi, onda eksplicite možemo reći da će njihova kompetentnost, (samo)refleksivnost i umešnost uticati na jednu od dve strane medalje darovitosti. Uzorak je činilo 486 vaspitača zaposlenih pretežno na teritoriji Autonomne pokrajine Vojvodine, dok znatno manji broj njih radi u vrtićima u centralnoj i južnoj Srbiji. Vaspitači su popunjavali upitnik, čija je konstrukcija imala za cilj da se utvrdi procena praktičara o tome šta smatraju ključnim u radu sa potencijalno darovitom decom; koje strategije, postupke i tehnike izdvajaju kao posebno važne; koliko prepoznaju stimulativnu sredinu i inspirativni prostor važnim za rad sa darovitom decom; kako rangiraju svoje kompetencije i koje oblasti/ teme smatraju da je potrebno posebno unaprediti, kako bi rad sa darovitom decom bio učinkovitiji i plodniji. Rezultati su pokazali da vaspitači od didaktičkih strategija najviše rangiraju i visoko pozicioniraju heurističke postupke i upotrebu heuristika – nekompletirane šeme, koje nužno ne vode do rešenja i zato uvek predstavljaju avanturu u rešavanju problema i istraživanju. Pored didaktičkih strategija, vaspitači su izuzetno važnim smatrali kompetencije koje se odnose na podsticanje socio-emocionalnog razvoja dece i veštine komunikacije, saradničkog odnosa i timskog rada, dok su strategije direktivnih instrukcija najslabije rangirali. Kada su u pi-

tanju teme/oblasti za unapređivanje rada sa darovitom decom, ispitanici su najveću važnost dodelili temi koja se odnosi na unapređivanje u oblasti didaktičkih sredstava i materijala, a korak uz ovu i oblasti čiji je fokus na didaktičkim postupcima i metodama rada. Važnim faktorom u radu sa darovitom decom vaspitači su smatrali stimulativno okruženje i ocenili da je postojeće stanje u vrtićima (sa aspekta opremljenosti) takvo da najviše podržava rad iz oblasti matematike i umetnosti, dok su mogućnosti za podsticanjem kreativnih potencijala iz razvoja govora i fizičkog vaspitanja procenjene kao najslabije. Dobijeni rezultati i njihova interpretacija od velikog su značaja za budući rad u okviru pomenutog projekta, čiji će dalji koraci biti usmereni na kreiranje priručnika, kao sinergije savremenih teorijskih dostignuća vezano za darovitost i kreativnost, i praktičnih implikacija u radu sa potencijalno darovitom decom. Uz priručnik, ovi rezultati istraživanja biće značajni i za kreiranje radionica sa ciljem šireg umrežavanja i osnaživanja prakse rada sa darovitom decom.

Ključne reči: darovitost na predškolskom uzrastu, kontekst i kultura vrtića, rad sa darovitom decom, strategije vaspitača.

KINDERGARTEN CULTURE AND CONTEXT - GIFTEDNESS ON THE BOTH SIDES OF RAINBOW

Danica Veselinov¹, Radmila Petrović² and Vesna Radovanović²

¹Preschool Teacher Training College 'Mihailo Palov', Vrsac, Republic of Serbia

²Association of Preschool Educators of Vojvodina, Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

This paper aims to present the obtained results based on the research conducted within the current project 'GIFTED - Generating Inclusive and Fair Teaching in Early Development,' which is implemented under the auspices of the Erasmus + program of the European Union and Tempus Foundation. The research aimed to determine the initial state, i.e., insight into the importance of competencies and assessment of one's competencies from the point of view of educators, which are the first and one of the most critical links in recognizing, identifying, and working with gifted children. Let's look at educators as a link, the key to reviving theoretical-value postulates in practice. We can explicitly say that their competence, (self) reflexivity, and skill will affect one of the two sides of the medal of giftedness. The sample consisted of 486 educators employed mainly in the territory of the Autonomous Province of Vojvodina. At the same time, a significantly smaller number of them work in kindergartens in central and southern Serbia. Educators filled out a questionnaire, the construction of which aimed to determine practitioners' assessments of what they considered crucial in working with potentially gifted children; which strategies, procedures, and techniques they single out as particularly important; how much they recognize the stimulating environment and inspirational space necessary for working with gifted children; how they rank their competencies and which areas/topics they think need notable improvement, to work with gifted children more efficiently and fruitfully. The results showed that educators from didactic strategies rank and highly position heuristic procedures and the use of heuristics - incomplete schemes, which do not necessarily lead to solutions and therefore always represent

an adventure in problem-solving and research. In addition to didactic strategies, educators considered competencies related to encouraging children's socio-emotional development and communication skills, cooperation, and teamwork to be extremely important. In contrast, directive instruction strategies ranked the lowest. When it comes to topics/areas for improving work with gifted children, respondents gave the most significant importance to the issue related to improvement in didactic tools and materials, and a step along with this and areas whose focus is on didactic procedures and methods of work. The educators considered the stimulating environment to be an essential factor in working with gifted children and assessed that the current situation in kindergartens (from the aspect of equipment) is such that it primarily supports work in mathematics and art. At the same time, the possibilities for stimulating creative potentials in speech development and physical education are noted as the weakest. The obtained results and their interpretation are of great importance for future work within the mentioned project. Further steps will focus on creating manuals, the synergy of modern theoretical achievements related to talent and creativity, and practical implications in working with potentially gifted children. In addition to the manual, these research results will be necessary for the creation of workshops to broaden networking and strengthen the practice of working with gifted children.

Keywords: giftedness at preschool age, context and culture of kindergarten, work with gifted children, strategies of educators.

PREPOZNAVANJE POTENCIJALNE DAROVITOSTI U GODINAMA UZLETA

Lada Marinković

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad,
Republika Srbija

Apstakt

Cilj: U radu će biti izloženi rezultati projekta GIFTED, koji se odnose na kreiranje instrumenta za prepoznavanje potencijalne darovitosti kod dece uzrasta 3 do 7 godina. Za ovaj uzrast se kaže da je ključan za razvoj svih potencijala deteta i da predstavlja temelj za uobličavanje onih komepten-cija koje su istovremeno važne i za oblikovanje darovitosti u kasnijim uzrastima. Nove osnove programa vaspitanja i obrazovanja dece predškolskog uzrasta u R. Srbiji, Godine uzleta, pružaju osnovu za sagledavanje različitih potencijala deteta i mogućnost da se prepozna potencijalna darovitost, te da se planira i odgovarajuća podrška njenom razvoju. Metod: U kreiranju instrumenta učestvovali su eksperti iz oblasti obrazovanja dece predškolskog uzrasta iz tri zemlje (Srbija, Hrvatska, Slovenija), praktičari i univerzitetski profesori. Osnovni metodološki i teorijski okvir predstavlja-ju savremene teroije darovitosti (savremene teorijske koncepcije i mode-le darovitosti (Renzulijeva koncepcija tri prstena, Minhenski procesni mo-del), polazno istraživanje o znanjima vaspitača o darovitosti (2021) i Nove osnove programa predškolskog obrazovanja i vaspitanja Godine uzleta (2019) čije su temeljne komponente za razvoj dobrobiti dece: Igra, Odnosi i Učenje. Rukovodeći se osnovnim vrednostima, teorijskim postulatima i ciljevima programa, formulisana su okvirna pitanja za prikupljanje poda-taka o detetu, u formi polustruktuiranog intervjua. Predloženo je da se podaci o detetu prikupljaju od strane najmanje 2 vaspitača koji minimalno poznaju dete 3 meseca, roditelja deteta i od strane vršnjaka (dece) u grupi u kojoj dete provodi vreme u vrtiću. Instrument će biti testiran od strane vaspitača u sve tri zemlje učesnice projekta a rezultati će proveriti potrebu za modifikacijom pitanja u odnosu na uzrasne podgrupe (3 do 5 godina i 5 do 7 godina). Rezultati: S obzirom na predviđeni vremenski okvir projekta, rezultati preliminarog pilot istraživanja očekuju se do početka Konferen-cije. Očekivani rezultati su da će instrument biti prihvaćen od strane prak-

tičara, primenljiv u praksi i da će omogućiti prepoznavanje potencijalne darovitosti kod većeg broja dece u vrtićima od današnje prakse, koja pokazuje da ova deca ostaju neprepoznata i da im se ne obezbeđuju adekvatna razvojna podrška. Očekuje se da će ponuđeni instrument uticati i na edukovanost vaspitača i stručnih saradnika o načinima prepoznavanja potencijalne darovitosti kod dece, bolju saradnju sa roditeljima i kreiranje metoda, veština i sredstava za podsticanje razvoja darovitosti. Zaključak: Prepoznavanje potencijalne darovitosti a zatim i proces identifikacije darovite dece, predstavlja osnov za pružanje adekvatne razvojne podrške i obrazovnog konteksta u kojem se podržavaju osnovni preduslovi za ostvarenje produktivne darovitosti i kreativnosti u odraslom dobu. Kreiranje instrumenata za prepoznavanje potencijala svakog deteta otvara mogućnost za kreiranje obrazovne prakse koja je usmerena na dete i na proces obrazovanja u realnom kontekstu, a ne na ostvarivanje unapred planiranih obrazovnih ciljeva.

Ključne reči: potencijalna darovitost, Nove osnove programa, Godine uzleta, prepoznavanje darovitosti.

IDENTIFYING POTENTIAL GIFTEDNESS IN THE YEARS OF ASCENT

Lada Marinkovic

Preschool Teachers Training College, Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

Objective: The paper will present the results of the GIFTED project, which relate to the creation of an instrument for recognizing potential giftedness in children aged 3 to 7 years. For this age is said to be key to the development of all the potentials of the child and to be the foundation for shaping those competencies that are at the same time important for shaping giftedness in later ages. The New foundations of the program of education of preschool children in the Republic of Serbia, the *Years of Ascent*, provide a basis for understanding the different potentials of the child and the opportunity to recognize potential giftedness, and to plan appropriate support for its development. **Method:** Experts in the field of education of preschool children from three countries (Serbia, Croatia, Slovenia), practitioners and university professors, participated in the creation of the instrument. The basic methodological and theoretical framework is represented by modern theories of giftedness (Renzuli and Rice, Munich model), initial research on educators' knowledge of giftedness and New foundations of preschool education programs. and Learning. Guided by the basic values, theoretical postulates and goals of the program, of the program, framework questions for gathering the information about a child were formulated, in the form of a semi-structured interview. It is proposed that data on the child be collected by at least 2 preschool teachers who know the child for a minimum of 3 months, the child's parents and by peers (children) in the group in which the child spends time in kindergarten. The instrument will be tested by preschool teachers in all three countries participating in the project and the results will check the need to modify the questions in relation to age subgroups (3 to 5 years and 5 to 7 years). **Results:** According to the projected time frame of the project, the results of the preliminary pilot study are expected by the beginning of the Conference. The expected results are that the instrument will be well accepted by practitioners, applicable in practice and will enable the

recognition of potential giftedness in a larger number of children in kindergartens than the current practice, which shows that these children remain unrecognized and are not provided with adequate developmental support. It is expected that the offered instrument will also influence the education of preschool teachers and professional associates in a way to recognize potential giftedness in children, better cooperation with parents and the creation of methods, skills and means to encourage the development of giftedness. Conclusion: Recognition of potential giftedness and then the process of identifying gifted children, is the basis for providing adequate developmental support and educational context in which the basic prerequisites for achieving productive giftedness and creativity in adulthood are supported. Creating instruments for recognizing the potential of each child opens the possibility for creating educational practice that is focused on the child and the educational process in a real context, not on achieving pre-planned educational goals.

Keywords: potential giftedness, New basics of the program, Years of take-off, talent recognition.

УТИЦАЈ ПОДСТИЦАЈНОГ ПОРОДИЧНОГ ОКРУЖЕЊА НА РАЗВОЈ ДАРОВИТОСТИ КОД ДЕЦЕ

Бојан Грујић¹⁾ и Анита Цекић²⁾

¹⁾ „Школе креативних вештина” Јагодина, Република Србија

²⁾ Основна школа „Иван Горан Ковачић” Нишка Бања, Република Србија

Апстракт

Породица је била и остала прва и најважнија школа живота у којој дете стиче прва знања, вештине и навике. Породично окружење има велику одговорност када је у питању даровито дете. Раније се претпостављало да даровита деца имају даровите родитеље и да потичу из имућних и образованих породица са вишим социоекономским статусом. Међутим, бројна истраживања оповргла су наведене тврдње. Потврђено је да за развој даровитости најважнију улогу има активно заузимање родитеља у васпитању детета. Циљ рада: Указивање на значај подстицајног окружења за развој даровитости код деце. Даровитој деци треба посветити додатну пажњу и задати посебне активности како би се развило у складу са својим способностима. Осим подстицања емоционалног и социјалног развоја, један од важних циљева породичног васпитања јесте и помоћ и храбрење детета у интелектуалном развоју и развоју личних потенцијала за учење. Сматрамо да Деца коју родитељи подржавају, и која су укључена у различите активности и облике учења, како у школи тако и ван ње, показују већа достигнућа. Сматрамо да родитељи који имају подржавајући однос, подстичу различите интересе детета, хобије, игре и друге активности, више са децом комуницирају, размењују идеје и учествују у различитим културним активностима, заједно са децом. У фази развоја, посебно развоја стваралачких способности, родитељи имају велику одговорност да створе такву околину за учење и развој која ће у првом реду потпомоћи развој мотивације. Због тога је нужно да родитељи показују емоционалну топлину и самопоуздање, позитивне ставове према учењу, висока очекивања од себе и своје деце, интерес за успех детета. Метод рада: Елементе подстицајног породичног

окружења издвојили смо користећи методе теоријске анализе и анализе садржаја. Резултати наше анализе показују, да у процесу идентификовања даровитости, родитељи су суочени са многобројним дилемама. То је процес у којем су испреплетена многострука осећања која доприносе да тај однос буде динамичан, разуђен, амбивалентан, пун родитељских дилема и страхова, доброг и лошег сналажења и реаговања, објективних и нереалних процена. Родитељска реаговања и понашања, када приметите да им је дете изнад уобичајених шема развоја, могу бити различита – од егзалтираних до игнорантских, што зависи од многобројних фактора (образовна структура породице, финансијски статус породице, особине личности сваког појединца...). Породично окружење моће бити сигурна база за успешан развој даровите деце, али може бити и нестимулативна средина која на даровиту децу делује инхибирајуће. Понекад и претерано форсирање може да доведе до одустајања јер претерано подстицање и постављање сувише високих стандарда – чему су склони преамбициозни родитељи - на крају може да доведе до неуспеха. Закључак: Бавећи се овом темом а на основу теоријске анализе, закључујемо следеће: Дете мора да ужива у ономе што ради, да буде заинтересовано и знатижељно јер само тако можемо очекивати максимално постигнуће.

Кључне речи: даровитост, породица, подстицајна средина

THE INFLUENCE OF THE STIMULATING FAMILY ENVIRONMENT ON THE DEVELOPMENT OF GIFTEDNESS IN CHILDREN

Bojan Grujić¹⁾ & Anita Cekić²⁾,

¹⁾“School of Creative Skills” Jagodina, Republic of Serbia

²⁾“Ivan Goran Kovačić Elementary School” Niška Banja, Republic of Serbia

Abstract

The family was and remains the first and most important school of life in which the child acquires the first knowledge, skills and habits. The family environment has a great responsibility when it comes to a gifted child. It was previously assumed that gifted children have gifted parents and come from wealthy and educated families with higher socioeconomic status. However, numerous studies have refuted these claims. It has been confirmed that the most important role for the development of giftedness is played by the active involvement of parents in the upbringing of the child. The aim of the work: Pointing out the importance of a stimulating environment for the development of giftedness in children. Gifted children should be given extra attention and given special activities in order to develop in accordance with their abilities. In addition to encouraging emotional and social development, one of the important goals of family upbringing is to help and encourage the child in intellectual development and the development of personal learning potentials. We believe that Children who are supported by their parents, and who are involved in various activities and forms of learning, both in and out of school, show greater achievements. We believe that parents, who have a supportive relationship, encourage different interests of the child, hobbies, games and other activities, communicate more with children, exchange ideas and participate in various cultural activities, together with children. In the development phase, especially the development of creative abilities, parents have a great responsibility to create such an environment for learning and development that will primarily support the development

of motivation. Therefore, it is necessary for parents to show emotional warmth and self-confidence, positive attitudes towards learning, high expectations of themselves and their children, interest in the child's success. Method of the work: We singled out the elements of a stimulating family environment using the methods of theoretical analysis and content analysis. The results of our analysis show that in the process of identifying giftedness, parents are faced with numerous dilemmas. It is a process in which multiple feelings are intertwined that contribute to this relationship being dynamic, disjointed, ambivalent, full of parental dilemmas and fears, good and bad coping and reaction, objective and unrealistic assessments. Parental reactions and behaviors, when you notice that their child is above the usual developmental patterns, can be different - from exalted to ignorant, which depends on many factors (educational structure of the family, financial status of the family, personality traits of each individual ...). The family environment can be a safe basis for the successful development of gifted children, but it can also be a non-stimulating environment that has an inhibitory effect on gifted children. Sometimes excessive forcing, it can be lead to giving up because over-encouraging and setting too high standards-which over-ambitious parents are prone to-can ultimately lead to failure.

Conclusion: Dealing with this topic and based on theoretical analysis, we conclude the following: The child must enjoy what he is doing, be interested and curious because only in this way can we expect maximum achievement.

Keywords: Giftedness, family, stimulating environment

ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНИ РАД СА ДАРОВИТИМА

Оливера Ћалдовић¹⁾ и Кристина Вукомановић

¹⁾ „Филолошка гимназија“, Београд, Република Србија

Апстракт

Школски систем је сложени механизам који има две веома значајне компоненте - васпитну и образовну. Школовање је процес који би требало да има способност да ученицима пружи генерално конкретно знање кроз образовање, али и могућност индивидуалног изражавања своје личности у програму „истог“ одношења према свима. За индивидуалност и стварање најбоље верзије личности једне особе задужен је ипак васпитни део образовног система. Сваки ученик треба да има своју шансу да се развије до максималних граница оптимума свог потенцијала. За један такав подухват потребан је већи степен индивидуализације у раду. Тачније, потребно је омогућити индивидуализацију у групном раду. Даровити ученици су они који најчешће осећају последице (не)постојања индивидуализације - како у негативном тако и у позитивном контексту. Даровитост је дар, али у погрешно постављеном систему чешће буде проклетство појединца. Даровитост је посебност, специфичност, различитост и аутентичност која, уколико није добро каналисана и прилагођена може да доведе до подбачаја појединца како на образовном, тако и на животном путу. Даровити ученици имају потенцијал да израсту у друштвену елиту или да постану „даровити подбацивачи“. На то утичу унутрашњи и спољашњи фактори. Пут ка друштвеној елити има неколико корака: препознавање даровитости, прилагођавање потребама даровите особе, прихватање даровите особе и континуиран рад на потенцијалима ученика. Како је данас разбијен мит да даровита деца најчешће потичу од даровитих родитеља и да су из високих социо-економских структура, ангажовање школе кроз васпитно-образовни рад је добило већу и битнију улогу. Овај теоријски рад има за циљ да представи улогу васпитно-образовног рада са даровитим ученицима. На који начин школа има или нема механизме да препозна даровите појединце и пружи им неопходне услове, третман и подршку како би по-

стали најбоља верзија себе. Осим тога биће истакнути и негативни модели понашања који доводе до тога да даровити ученици постану даровити подбацивачи као пример негативне праксе. Рад ће пружити одређене смернице за организовање васпитно-образовног рада са даровитим ученицима, а један од главних фокуса биће менторски рад.

Кључне речи: васпитање, образовање, даровитост, професори, васпитно-образовни рад

PEDAGOGIC-EDUCATIONAL WORK WITH THE GIFTED

Olivera Čadlović¹⁾ & Kristina Vukomanović

¹⁾“Filological School”, Belgrade, Republic of Serbia

Abstract

The school system is a complex mechanism which has two very important components – pedagogic and educational. Schooling is a process which should have the ability to offer the students general concrete knowledge through education, but also the ability individual expressing their own personality in the program of the “same way” of treating everyone. It is pedagogics part of the educational system to be responsible for the individuality and creating the best version of a ones personality. Every student should have their chance to develop to the maximal line of their potential. For this endeavor it is necessary for there to be a higher degree of individualization in work. To be more precise, it is necessary to enable the individualization in group work. Gifted students most usually feel the consequences of (non-)existent individualization – in the both negative and positive context. Being gifted is a gift, but in the wrong system it is more often to be a curse to the individual. Being gifted is being different, specific, unique, and authentic which, if not used correctly, can result in failure of the individual on the not only educational path, but also on their life path. Gifted students have the potential to grow into either social elites or to become “gifted failures”. There are internal and external factors which affect that. The path towards the social elite is a only a few steps: recognizing the giftedness, adapting to the needs of the gifted person, accepting their giftedness and continuous work with potential of the students. Since the myth that said that gifted children most usually come from gifted parents and that they are from high social-economic structures has been proved wrong, the engagement of schools through pedagogic-educational work had gotten a more important role. This academic work has the goal to show the role of pedagogic-educational work with gifted kids. In which way the school has or does not have the mechanisms to recognize gifted individuals and to provide them essential conditions, treatment and support so that they could become the best version

of themselves. Except that the negative models of behavior will be highlighted, which can result in the gifted students become gifted failures as an example of negative practice. The work will provide certain guidelines for organizing pedagogic/educational work with gifted students, and one of the main focuses will be mentoring work.

Keywords: pedagogy, education, giftedness, professors, pedagogic/educational work.

МЕТОДИЧКИ ПРИСТУП У РАДУ СА ДАРОВИТОМ ДЕЦОМ/УЧЕНИЦИМА

Момчило Степановић¹⁾ и Бојан Грујић²⁾

¹⁾ Основна школа „Бановић Страхиња” Београд, Република Србија

²⁾ „Школа креативних вештина” Јагодина, Република Србија

Апстракт

Потребе које намеће савремена наставна пракса су да наставници морају да имају довољно знања и компетенција о карактеристикама и потребама даровите деце у процесу идентификације и адекватног подучавања. Да би настава била развијајућа за даровитог ученика, наставник мора да разуме и прихвати постојање индивидуалних разлика међу ученицима и да прилагоди процес подучавања и учења различитим способностима, потребама, склоностима, предходним искуствима и знањима, интересовањима и стилевима учења даровитих ученика. Са друге стране наставници у припреми и реализацији образовно-васпитних активности, морају да узимају у обзир специфичности развоја даровитих ученика, не запостављајући подршку ни на њиховом социо-емоционалном нивоу функционисања. Ученици напредују тако према својим могућностима, уз ангажовање свих својих потенцијала и развоју дивергентног мишљења. Таква настава задовољава психолошке потребе и аспирације и позитивно утиче на осамостаљивање и развој креативности. Узимајући све у обзир, ефикасно задовољавање образовних потреба даровитих ученика намеће креирање различитих методичких приступа и стратегија у раду, у којима преовладавају форме активне наставе, чији су примарни циљеви конструкција а не трансмисија знања. Акценат је на менталном развоју ученика и практичној примени наученог. То су они облици наставе који имају истраживачки карактер, чији је акценат на самосталном истраживању, решавању проблема и проналажењу нових решења. Циљеви такве наставе морају да буду логичко повезивање стечених знања, формирање система знања и њихова апстракција и примена у свакодневном животу. Циљ рада: Анализа методичког приступа у раду са даровитом децом/ученицима у основним школама. Даровити су они, чији ум функционише тако да могу да „виде“

даље и дубље, који су кадри да брже уочавају узрочно-последичне односе, разумеју како шта функционише и који захваљујући својим способностима могу највише да пружи. Метод рада: Анализа методичког приступа у раду са даровитом децом и ученицима у основној школи, извршена је методом анализе садржаја и теоријском анализом. У методолошком смислу осмишљавање плана подршке рада са даровитим ученицима формално је исти као и план подршке рада са ученицима који имају сметње у учењу/развоју. Да би настава подстицала развој у првом случају подижемо ниво аспирације прилагођавајући садржаје наставе могућностима даровитих, док у другом случају спуштамо ниво аспирације и очекивања како би садржаји наставе одговарали потребама ученика са сметњама у учењу. Одговоре треба тражити пре свега у мањкавости традиционалне наставе, која је пре свега усмерена на реализацију гломазних планова и програма, који у највећој мери спутавају рад са даровитим ученицима. Таква настава тежи исходима који почивају на већ готовим и енциклопедијским знањима, која не одговарају потребама даровитих. Закључак: Применом одговарајућих наставних решења и поступака, могу се на адекватан начин задовољити потребе, могућности и интересовања даровитих ученика. Оваква настава и разрађене методе омогућују већу унутрашњу мотивацију код ученика за развој креативних потенцијала личности. Савремена наставна пракса, захтева од наставника осмишљавање комбинације атрактивнијих методичких модела који ће наставу учинити занимљивијом и функционалнијом за развој даровитих ученика. Са друге стране важно је да наставници створе окружење за учење које ће бити подстицајно за напредовање даровите деце. Могли бисмо из оваквих ставова закључити да би требало да се исходи образовања и васпитавања свих ученика, приближавају исходима образовања и васпитавања даровитих.

Кључне речи: даровито дете, образовне потребе, методолошки приступ, исходи образовања.

METHODICAL APPROACH IN WORKING WITH GIFTED CHILDREN / STUDENTS

Momčilo Stepanović¹⁾ & Bojan Grujić²⁾

¹⁾Elementary school „Banovic Strahinja” Belgrade, Republic of Serbia

²⁾“School of Creative Skills” Jagodina, Republic of Serbia

Abstract

The needs imposed by modern teaching practice are that teachers must have sufficient knowledge and competencies about the characteristics and needs of gifted children in the process of identification and adequate teaching. In order for teaching to be developmental for a gifted student, the teacher must understand and accept the existence of individual differences among students and adapt the teaching and learning process to different abilities, needs, preferences, previous experiences and knowledge, interests and learning styles of gifted students. On the other hand, teachers in the preparation and implementation of educational activities must take into account the specifics of the development of gifted students, without neglecting support at their socio-emotional level of functioning. Students progress according to their abilities, with the engagement of all its potentials and the development of divergent thinking. Such teaching satisfies psychological needs and aspirations and has a positive effect on independence and the development of creativity. Taking everything into account, the efficient satisfaction of the educational needs of gifted students imposes the creation of various methodological approaches and strategies in work, in which forms of active teaching prevail, whose primary goals are constructions and not the transmission of knowledge. The emphasis is on the mental development of students and the practical application of what has been learned. These are the forms of teaching that have a research character, whose emphasis is on independent research, problem solving and finding new solutions. The goals of such teaching must be the logical connection of acquired knowledge, the formation of knowledge systems and their abstraction and application in everyday life. The aim of the work: Analysis of the methodological approach in working with gifted children / students in primary schools. Gifted are those whose mind functions so that they can “see” further and deeper, who are able

to notice cause-and-effect relationships faster, understand how it works and who, thanks to their abilities, can provide the most. Method of work: The analysis of the methodical approach in working with gifted children and students in primary school was performed by the method of content analysis and theoretical analysis. In methodological terms, designing a plan to support work with gifted students is formally the same as a plan to support work with students who have disabilities in learning / development. In order for teaching to encourage development in the first case, we raise the level of aspiration by adapting the contents of teaching to the possibilities of the gifted, while in the second case we lower the level of aspiration and expectations so that the contents of the teaching meet the needs of students with learning disabilities. The answers should be sought primarily in the shortcomings of traditional teaching, which is primarily aimed at the realization of cumbersome plans and programs, which mostly hinder work with gifted students. Such teaching strives for outcomes based on ready-made and encyclopedic knowledge, which do not meet the needs of the gifted. Conclusion: By applying appropriate teaching solutions and procedures, the needs, opportunities and interests of gifted students can be adequately met. Such teaching and elaborated methods enable greater internal motivation in students for the development of creative potentials of the personality. Modern teaching practice requires teachers to design a combination of more attractive methodological models that will make teaching more interesting and functional for the development of gifted students. On the other hand, it is important for teachers to create a learning environment that will be conducive to the advancement of gifted children. We could conclude from such attitudes that the outcomes of education and upbringing of all students should be closer to the outcomes of education and upbringing of the gifted.

Keywords: gifted children, educational needs, methodological approach, identification of giftedness, educational outcomes.

УЏБЕНИК КАО АВАНТУРА ИЛИ НОВА КОНЦЕПЦИЈА УЏБЕНИКА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК У РАЗРЕДНОЈ НАСТАВИ

Вишња Мићић и Владимир Вукомановић Растегорац
Учитељски факултет, Универзитет у Београду, Република Србија

Апстракт

У раду се разматрају методички и лингвистички аспекти нове концепције уџбеника за Српски језик написаних у форми авантуристичке приче приповедане кроз дијалоге ликова. С једне стране овог разматрања биће анализа мотивационих елемената текста, а са друге расветљавање путева разумевања, сазнања и доживљавања језичких механизма. Предмет испитивања биће наш комплет уџбеника посвећен језичким темама за други, трећи и четврти разред основне школе (одобрен од Министарства просвете, науке и технолошког развоја Р. Србије). У фокусу излагања биће специфичности нове концепције и могућности подстицања даровитих ученика. Уџбеник води читаоца до сазнања о језику кроз контекст, подстичући његову критичку/читалачку писменост и интересовања. У наставном процесу може имати утицаја на неговање добре социјалне климе у разреду. Ликови су конструисани тако да афирмишу основне одлике даровите деце, али и да од читаоца смело захтевају поштовање различитости, а подстичу креативност и имагинацију. Уџбеник уједињује садржаје различитих домена искуства и знања ученика на смисаоном плану, подстичући интердисциплинаран и интегрисан приступ садржајима и дивергентно мишљење у решавању проблемских ситуација.

Кључне речи: српски језик, концепција уџбеника, авантуристичка прича, сазнање, мотивација

SCHOOLBOOK AS AN ADVENTURE, THE NEW CONCEPT OF THE SERBIAN LANGUAGE SCHOOLBOOKS IN GENERAL CLASS TEACHING

Višnja Mičić & Vladimir Vukomanović Rastegorac
Teacher Education Faculty, Belgrade, Republic of Serbia

Abstract

This paper examines the methodological and linguistic aspects of the new concept of Serbian Language schoolbooks written in the form of adventure stories told through dialogues. On the one hand this examination will analyse the motivational elements of the text, and on the other hand the elucidation of the ways linguistic mechanisms are comprehended, perceived and experienced. The subject of this research will be the set of schoolbooks dedicated to the linguistic themes covered in the 2nd, 3rd, and 4th grade of elementary school (approved by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia). The focus of this deliberation will be the specificity of the new concept and the possibilities to encourage students that are more talented.

The schoolbook helps the reader to understand the language through context, by encouraging their critical/reader's literacy and interests. It can improve the social climate in class. The characters were constructed in such a way to affirm the fundamental qualities of talented children, spark creativity and imagination, and to boldly demand from the reader to respect diversity. The schoolbook unites the content from different areas of students' experience and knowledge with a meaningful plan to encourage the interdisciplinary and integrated approach to the content and the divergent views in problem solving situations.

Keywords: Serbian language, adventure story, motivation, learning, schoolbook concept

STAVOVI DAROVITIH UČENIKA PREMA DAROVITIMA I NJIHOVOM OBRAZOVANJU

Branka Radulović i Maja Stojanović

Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Republika Srbija

Apstrakt

U stručnoj literaturi se navode različiti stavovi nastavnika o obrazovanju darovitih učenika, ali se retko ispituju stavovi darovitih učenika o obrazovanju koje dobijaju. Stoga je cilj ovog istraživanja da se ispituju stavovi darovitih učenika o njihovom obrazovanju i njihovo viđenje osnovnih karakteristika darovitih učenika. U istraživanju je učestvovalo 18 učenika jednog specijalnog matematičkog odeljenja III razreda gimnazije „Jovan Jovanović Zmaj“ u Novom Sadu. Upitnik je kreiran za ovo istraživanje i sadržao je pitanja opšteg tipa, pitanja vezana za utvrđivanje stavova učenika o karakteristikama darovitih učenika i mitovima koji se vezuju za njih, kao i o razlici između „pametnih“ i darovitih; i pitanja o stavovima prema darovitim učenicima i njihovom obrazovanju koja su konstruisana koristeći se Ganje i Nada-ovim upitnikom. Za treću grupu pitanja korišćena je petostepena Likertova skala za određivanje (ne)slaganja sa zadatim ajtemima. Rezultati su kodovani sa 1 ukoliko je neslaganje potpuno, odnosno sa 5 ukoliko je slaganje potpuno. Treća grupa pitanja obuhvatila je šest subskala: 1. Potrebe i podršku darovitima; 2. Rezistentnost ka ciljevima; 3. Društvenu vrednost; 4. Odbijanje; 5. Grupisanje; i 6. Akceleraciju. Istraživanje je sprovedeno u aprilu 2021. godine. Rezultati su pokazali da su kao glavne karakteristike darovitih učenika izdvojene: kreativnost, kritičko mišljenje, originalnost i inteligencija, dok su za razlike između pametnog i darovitog učenika najčešće naveli razliku u količini utrošenog vremena potrebnog da se određeno nastavno gradivo savlada. Najčešće navedeni mitovi bili su vezani za društveni život, izuzetnu posvećenost školi i nedovoljnu fizičku aktivnost. Ispitani učenici su iskazali neutralan stav prema darovitim uopšte i njihovom obrazovanju ($M = 3.45$). Najviše ocenjeni ajtemi su: *Darovite osobe su vredan resurs za naše društvo. Deca sa smetnjama u razvoju imaju najviše potreba za posebnim obrazovnim programima. Naše škole treba da ponude posebne obrazovne programe za darovite.* dok su najniže oce-

njeni ajtemi: *Naše škole su potpuno adekvatne za ispunjavanje potreba darovitih učenika. Ja bih jako voleo/la da me smatraju darovitom osobom. Daroviti učenici gube svoje vreme na redovnim časovima.* Dobijeni rezultati ukazuju na postojanje problema da učenici ne žele da budu prepoznati kao daroviti, ali da uviđaju njihov društveni značaj. Od ispitivanih subskala, najniža srednja vrednost je dobijena za *Odbijanje* ($M = 3.00$), dok je najviša bila za *Potrebe i podršku darovitima* ($M = 3.71$). Ono što je bilo zanimljivo primetiti je da su subskale *Grupisanje* ($M = 3.35$) i *Akceleracija* ($M = 3.31$) nešto slabije ocenjene nego *Društvena vrednost* ($M = 3.58$) i *Rezistentnost ka ciljevima* ($M = 3.42$). Dobijeni rezultati dodatno naglašavaju potrebu darovitih učenika za socijalizacijom, ali ukazuju na potrebu za obuhvatnijim istraživanjem kako bi se bolje razumela njihova potreba za anonimnošću.

Ključne reči: daroviti učenici, obrazovanje darovitih, karakteristike, mitovi.

ATTITUDES OF GIFTED STUDENTS TOWARDS THE GIFTED AND THEIR EDUCATION

Branka Radulović & Maja Stojanović

Faculty of Sciences, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

Different teachers' attitudes about gifted students' education are stated, but the gifted students' attitudes about the education they receive are rarely examined in the literature. Therefore, this research aims to examine the gifted students' attitudes about their education and their view of the basic characteristics of gifted students. 18 students of one special mathematical class of the 3rd grade of the high school „Jovan Jovanović Zmaj” in Novi Sad participated in the research. The questionnaire was created for this research and contained general questions, questions related to determining students' attitudes about the characteristics of gifted students and the myths associated with them, as well as the difference between „smart” and gifted; and questions about attitudes toward gifted students and their education that were constructed using Ganja and Nada's questionnaire. A five-point Likert scale was used to determine (dis)agreement with the given items for the third group of questions. The results are coded with 1 for complete disagreement and with 5 for complete agreement. The third group of questions included six subscales: 1. Needs and support for the gifted; 2. Resistance to goals; 3. Social value; 4. Rejection; 5. Grouping; and 6. Acceleration. The research was conducted in April 2021. The results showed that the main characteristics of gifted students were: creativity, critical thinking, originality, and intelligence, while the differences between a smart and a gifted student usually stated the difference in the amount of time spent to master a certain teaching material. The most commonly mentioned myths were related to social life, extreme commitment to school, and insufficient physical activity. The students expressed a neutral attitude towards the gifted in general and their education ($M = 3.45$). The highest-rated items were: *Gifts are a valuable resource for our society. Children with disabilities have the greatest need for special educational programs.* and *Our schools should offer special educational programs for gifts.* while the lowest-rated items were: *Our schools*

are fully adequate to meet the needs of gifted students. I would very much like to be considered a gifted person. and Gifted students waste their time in regular classes. The obtained results indicate the existence of a problem that students do not want to be recognized as gifted, but to see their social significance. Of the subscales examined, the lowest mean was obtained for *Rejection* ($M = 3.00$), while the highest was for *Needs and Support* ($M = 3.71$). It was interesting to note is that the subscales *Grouping* ($M = 3.35$) and *Acceleration* ($M = 3.31$) were rated slightly lower than *Social Value* ($M = 3.58$) and *Resistance to Objectives* ($M = 3.42$). The obtained results further emphasize gifted students' need for socialization but indicate the need for more comprehensive research in order to better understand their need for anonymity.

Keywords: gifted students, gifted education, characteristics, myths.

МЕНТОРСКА НАСТАВА У РАДУ СА ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА

Катарина Прлић

Регионални центар за таленте Београд 1 – Земун, Београд,
Република Србија

Апстракт

Због великог броја ученика и начина организације наставе, у школској средини није лако подржати даровите ученике. Менторска настава изискује време и додатно ангажовање наставника и ученика изван редовних школских обавеза. С друге стране, оно што ученици и професори добијају из процеса менторства је незаменљив подстрек за напредак како ученика, тако и професора - ментора. У Центрима за таленте рад са надареним ученицима обавља се у издвојеним хомогеним групама ученика по способностима и склоностима, а сваком од ученика се приступа индивидуализовано кроз менторску наставу током целе школске године. Истраживањем су процењени значај и утицај менторске наставе на развој даровитих ученика. Поред евалуације менторског процеса, циљ истраживања био је и дефинисање слике о „идеалном ментору“ из угла ученика и ментора. Истраживањем је обухваћено 76 ученика од 7. разреда основне школе до 4. разреда средње школе, који похађају програм Регионалног центра за таленте Београд 1 - Земун. Сви ученици су током школске 2020/2021. године имали менторску наставу (у Центру или некој од научних институција са којима Центар сарађује). Ученицима су ментори били подршка у писању научно-истраживачког рада из области њиховог интересовања. Своју рефлексiju о менторском процесу дало је и 23 ментора. Коришћена је дескриптивна метода и техника анкетирања. У истраживању су употребљена два инструмента - два анкетна листа (један за ученике, други за менторе). Добијени подаци су обрађени квалитативно и квантитативно (процентуално). Резултати истраживања показују да су области у којима су ментори и ученици најчешће долазили до потешкоћа у сарадњи комуникација и планирање рада (временски и садржајно). Највећи изазов менторског процеса био је проналажење начина превазилажења потешкоћа у раду. Ученици

процењују менторску наставу као искуство које им веома значи на личном и сазнајном плану. Већини ученика и ментора је Центар први пружио могућност оваквог начина учења. Грађење односа са ментором, и сам процес истраживања са свим својим потешкоћама, показали су се као изазовна средина за учење надарених ученика, која је резултирала развијањем још веће радозналости и жеље за учењем и овим начином рада. Још један важан допринос менторске наставе јесте развој метакогнитивног мишљења ученика, односно оснаживање ученика да препознају и развијају сопствене стратегије учења. Према мишљењу ученика „идеалан ментор“ треба бити стално доступан и склон да са учеником гради уважавајући и подржавајући однос. И ментори препознају своју конативну (мотивациону) и емоционалну улогу (начин комуницирања и грађења односа са ученицима), али више наглашавају образовну улогу ментора (задатак да ученика науче како да напише научни рад). Ментори посебно истичу значај индивидуализације наставе која се постиже менторским радом. Овим истраживањем се жели допринети унапређивању менторске наставе у Регионалном центру за таленте Београд 1 - Земун, али и подстакнути стварање бољих услова за развој натпросечних ученика у самој школи, кроз примену менторске наставе као облика индивидуализованог рада са ученицима.

Кључне речи: менторска настава, даровити ученици, индивидуализована настава

MENTOR TEACHING IN WORK WITH GIFTED STUDENTS

Katarina Prlic

**Regional Center for Talented Students Belgrade 1 – Zemun, Belgrade,
Republic of Serbia**

Abstract

Due to the large number of students and the way classes are organized, it is not easy to support gifted students in the school environment. Mentoring requires time and additional engagement of teachers and students outside of regular school obligations. On the other hand, what students and teachers get from the mentoring process is an irreplaceable incentive for the progress of both students and teachers - mentors. In the Centers for Talented Students, work with gifted students is performed in separate homogeneous groups of students according to abilities and preferences, and each of the students is approached individually through mentoring throughout the school year. The research assessed the importance and impact of mentoring on the development of gifted students. In addition to evaluating the mentoring process, the aim of the research was to define the image of the "ideal mentor" from the perspective of students and mentors. The research included 76 students from the 7th grade of primary school to the 4th grade of secondary school, who attend the program of the Regional Center for Talented Students Belgrade 1 - Zemun. All students are during the 2020/2021 school year had mentoring classes (in the Center or one of the scientific institutions with which the Center cooperates). The mentors supported the students in writing scientific research work in the field of their interests. 23 mentors also gave their reflections on the mentoring process. A descriptive method and survey technique were used. Two instruments were used in the research - two questionnaires (one for students, the other for mentors). The obtained data were processed qualitatively and quantitatively (as a percentage). The results of the research show that the areas in which mentors and students most often encountered difficulties in cooperation were communication and work planning (time and content). The biggest challenge of the mentoring process was finding ways to overcome the difficulties in the work.

Students evaluate mentoring as an experience that means a lot to them on a personal and cognitive level. Most students and mentors were the first to be given the opportunity to learn this way at the Center. Building a relationship with a mentor, and the research process itself with all its difficulties, proved to be a challenging environment for gifted students, which resulted in the development of even greater curiosity and desire to learn in this way of working. Another important contribution of mentoring is the development of students' metacognitive thinking, ie empowering students to recognize and develop their own learning strategies. According to the student, the "ideal mentor" should be constantly available and inclined to build a respectful and supportive relationship with the student. Mentors also recognize their conative (motivational) and emotional role (the way of communicating and building relationships with students), but they emphasize the educational role of the mentor more (the task of teaching the student how to write a scientific paper). Mentors especially emphasize the importance of individualization of teaching, which is achieved through mentoring. This research aims to contribute to the improvement of mentoring in the Regional Center for Talents Belgrade 1 - Zemun, but also to encourage the creation of better conditions for the development of above-average students in the school, through the application of mentoring as a form of individualized work with students.

Keywords: mentoring, gifted students, individualized teaching

МЕНТОРСКИ РАД ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ СА ТАЛЕНТОВАНИМ ПОЛАЗНИЦИМА РЕГИОНАЛНОГ ЦЕНТРА ЗА ТАЛЕНТЕ БЕОГРАД 1 - ЗЕМУН

Сузана Ђорђевић Пејовић

Основна школа „Владислав Петковић Дис“, Београд, Република
Србија

Апстракт

Овим радом ауторка жели да представи начин рада са талентованим ученицима који су полазници Регионалног центра за таленте у Земуну за област књижевност. Оно што се издваја као особеност Центра је менторски рад, који подразумева наставу и подршку приликом израде истраживачког рада. Анализирају се примери из праксе које су и сами ученици на крају школске године у анкети издвојили као добре и корисне (укључивање ученика у креирање наставе, креативни - изазовни домаћи задаци, продубљивање теме прилозима и занимљивостима, тестови, конкретно упућивање смерница, начин комуникације и мотивације) који у настави и при изради истраживачког рада могу бити корисни предлози наставницима уопште и менторима за ову област, будући да се индивидуални образовни профил са надареним ученицима ретко спроводи у пракси у школама. Основни принцип рада са надаренима огледа се у проширивању знања у одређеној области, а то се најпре види у одабиру тема, које често надилазе оквире самог програма, а које бирају сами ученици сходно својим интересовањима (школске 2020/21. године бавили смо се следећим проблемима: космогонијским митовима Азије, утопијом и дистопијом у роману *Атлантида* Б. Пекића, као и односом историје и неких историјских романа Слободана Станишића, сви ученици су били награђени на Републичкој смотри талентованих ученика по научним областима). Један од важнијих закључака до којих ауторка долази је да рад са талентима на много начина утиче повољно и на самог ментора, те да се учење одвија у оба смера. Као резултат тог учења, јавља се потреба за усклађивањем са групом и појединцима, истанчанијим осећајем у приступу и променама које су резултат бољег познавања ученика.

Кључне речи: таленти, књижевност, менторски рад

PROVIDING TALENTED STUDENTS FROM REGIONAL TALENT CENTRE BELGRADE 1 – ZEMUN WITH MENTORSHIP IN THE FIELD OF LITERATURE

Suzana Đorđević Pejović

Elementary school "Vladislav Petković Dis", Belgrade, Republic of Serbia

Abstract

In this paper the author presents teaching literature to the talented students from the Regional Talent Centre in Zemun. What stands out in the Centre's approach is the mentorship which includes classes and support during research paper writing. We analyze teaching examples that also students themselves pointed out as good and useful in the survey at the end of the school year (including students in curriculum design, creative and challenging homework, analyzing the topic more thoroughly with articles and anecdotes, tests, teacher's guidelines that are to the point, the way teacher communicates and motivates) which, during classes and work on research paper, can be useful suggestions to teachers in general and mentors in this field, since mentorship with talented students is rare in public schools. The basic principle of working with talented students is reflected in expanding their knowledge in a certain field and this is most easily noticed in the choice of topics which are often outside the curriculum scope and which are chosen by the students according to their interests (in the school year 2020/21 we covered the following topics: cosmogonic myths of Asia, utopia and dystopia in the novel *Atlantis* by Borislav Pekić as well as the relationship between history and several historical novels by Slobodan Stanišić. All students won prizes in their fields on Regional festival of talented students). Among the more important conclusions the author reaches is that mentorship with talented students also positively influences the mentor in many ways and that the learning process happens in both directions. As a result of this learning a need arises to synchronize with the group and an individual, to fine-tune one's approach and to encourage changes which are the result of the teacher and the students knowing each other better.

Keywords: talent, literature, mentorship

METOD ORGANSKOG STVARANJA MUZIKE KAO PROCES OTKRIVANJA I INTEGRISANJA NADARENIH OSOBA

Aleksandar Carić

Orquestra Criativa de Santa Maria da Feira, Santa Maria da Feira, Portugalija

Apstrakt

Ovaj rad objašnjava kako se otkrivaju različiti tipovi nadarenosti i talenata u radu sa izrazito heterogenim grupama, u kojima svaki učesnik u proces zajedničkog kompo-novanja unosi vlastiti doprinos na sebi svojstven i kreativan način. Metod organskog stvaranja muzike potiče iz autorovog višegodišnjeg iskustva i istraživanja u više zemalja, ali je većim delom nastao u školama koje se nalaze u kritičnim gradskim sredinama u Italiji i Portugaliji. Takođe, ovaj metod je preko deset godina primenjivan u školama koje pohađaju deca iz visokih društvenih slojeva, sa uspešnim rezultatima. Jedna od osnovnih postavki ovog metoda je proces kreativnog rada sa grupama koje čine veoma različite osobe, u smislu obrazovnog i socijalnog porekla. Druga ključna karakteristika je međugeneracijska razmena: u konkretnim primerima koji se navode u radu, raspon uzrasta učesnika je doslovno od tri godine do devedeset i devet godina života. Treća karakteristika je kombinacija različitih sposobnosti učesnika, od osoba bez ikakvog muzičkog obrazovanja ili iskustva, do visoko obrazovanih muzičara, uz prisustvo i osoba sa specijalnim potrebama i osoba zaostalih u razvoju (kategorizovanih prema različitim tipologijama). U primeni ovog metoda, muzika se koristi kao sredstvo da se postignu drugi važni rezultati, koji se nadograđuju na muzičku kreaciju. To su društvena integracija, obrazovanje kroz umetničku praksu i stvaranje novih vrsta publike. Kreativni proces počinje prepoznavanjem potencijalnih učesnika koji imaju neku vrstu nadarenosti ili motivacije. Sledeći korak je stvaranje manjih grupa (od 15 do 30 članova), pri čemu proces dobija svoj puni zamah tek integrisanjem manjih grupa u veliki ansambl, koji obično broji od 100 do 160 učesnika (u pojedinim slučajevima je imao čak 400 osoba). Ova vrsta dugoročnog kolektivnog kreativnog rada predstavlja izvanredan sklop okolnosti za otkrivanje nepoznatih ličnih sposobnosti. Naravno, ovakva otkrića se mogu

dogoditi i samostalno, ali je mnogo verovatnije da se to dogodi zahvaljujući kriterijumima zasnovanim na iskustvu umetničkog direktora orkestra i šireg tima, ali isto tako i zahvaljujući interakciji među samim učesnicima. Učenje putem transfera „drug-drugu“ je jedan od osnovnih principa ovog metoda. I zaključno, ovaj metod daje prednost saradnji među učesnicima, više nego takmičarskom duhu ili međusobnom nadmetanju. Najvažniji rezultati su: Primena *Metoda organskog stvaranja muzike* kao potvrđenog efektivnog pristupa za prepoznavanje darovitosti učesnika i njihovo integrisanje; Povećanje samopouzdanja kod učesnika, njihova društvena integracija i razvoj društvenih sposobnosti; Pozitivni međusobni uticaji i razmena znanja dugotrajno stimulišu održavanje i razvoj darovitosti svake osobe. *Metod organskog stvaranja muzike* može biti izuzetan način za prepoznavanje darovitih osoba, kao i za rešavanje socijalnih i obrazovnih problema – posebno u radu sa grupama ili zajednicama koje se sastoje od veoma različitih osoba. *Metod organskog stvaranja muzike* je prošao kroz period bitnog razvoja u toku Kovid krize, budući da je proizveo niz važnih rezultata, kao što su video radovi koji su imali hiljade pregleda na društvenim mrežama.

Ključne reči: prepoznavanje darovitih osoba, integrisane kreativne grupe, uzajamni uticaj i podrška, neposredna razmena iskustava, metod organskog stvaranja muzike.

ORGANIC MUSIC METHOD AS A PROCESS OF DISCOVERING AND INTEGRATING GIFTED PERSONS

Aleksandar Carić

Orquestra Criativa de Santa Maria da Feira, Santa Maria da Feira, Portugal

Abstract

This paper shows how to detect the different types of giftedness and talents in a very heterogeneous groups, with the aim of integration of every single participant into the music composition process in a creative way. The Organic music creation method originates from the author's long-term research in many countries, but mainly in the critical neighbourhood schools in Italy and Portugal. It was also regularly experimented in a high-class schools and environments, with successful results. One of the key features of the method is the process of working with a group composed of very diverse participants in terms of different educational and social backgrounds. The second key element is the intergenerational exchange: in concrete examples reported here, the age of the participants ranges from only 3 to literally 99 years. The third is the combination of different capabilities, from non-musician to the high-skilled musician, also including many disabled persons of different types. In this method, the music composition process is used as a tool for achieving some important meta-goals, like social integration, education through the arts and the creation of the new audiences. The process starts with identifying potential participants who have some kind of giftedness above the lower eligibility limit, and continues with the integration of various participants into smaller groups (from 15 to 30 persons), and follows with the integration of such groups into very large ones, usually 100-160 persons, and up to four hundred participants. Such kind of long-lasting collective creative process is an extraordinary environment for the discovering of unknown personal capabilities. Of course, this can happen by a self-observation, but it is much more probable that these discoveries happen thanks to experientially based criteria applied by the ensemble leader and his assistants as well as because of the mutual observation and stimulation. Peer

education is also one of the fundamental elements of the process. Finally, the method enhances collaboration, more than competition. The most important results are: Using the *Organic music method* as recognized powerful approach for identifying participants' giftedness and their integration through a group creative process; The rise of the level of self-esteem of the participants, their social integration and development of their social skills; Positive mutual influence and sharing of knowledge stimulate lifelong maintaining and development of giftedness. The Organic music method can be a powerful tool for recognition of gifted persons, for the resolving of social and educational problems in groups or communities with very diversified members. Also, the Organic music method had an important evolution during the Covid crisis, enabling some important outputs and outcomes, such as videos published on social networks, with thousands of views.

Keywords: recognition of gifted persons, integration into creative groups, mutual influence, sharing of experiences, stimulating environment

DA LI NASTAVNICI HEMIJE PREPOZNAJU DAROVITE UČENIKE?

Jasna Adamov i Stanislava Olić

Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, Republika Srbija

Apstrakt

Prva pretpostavka za uspešan rad sa darovitim učenicima je njihova pouzdana identifikacija. Među subjektivnim instrumentima za identifikaciju, nastavnička ocena je jedna od najvažnijih jer su nastavnici u višegodišnjem kontaktu sa učenicima i imaju priliku da posmatraju njihov način rada, razmišljanja, organizaciju vremena, način rešavanja problema i dr. Cilj ovog rada bio je utvrđivanje uspešnost nastavnika hemije u proceni broja potencijalno darovitih učenika u svojim odeljenjima, kao i utvrđivanje raspona osobina i ponašanja koje nastavnici najčešće uočavaju kod učenika koje nominuju kao darovite. U istraživanju je učestvovalo 43 nastavnika hemije u osnovnom i srednjem obrazovanju, od kojih nijedan nikada imao nikakvu formalnu ili neformalnu obuku za rad sa darovitim učenicima, pa se njihove procene svode na praktično iskustvo ili intuiciju. U odeljenjima ispitanih nastavnika bilo je ukupno 4463 učenika. Za identifikaciju darovitih učenika na osnovu pozitivnih i negativnih ponašanja korišćen je upitnik adaptiran prema "Teacher Nomination Form: Primary and Secondary (TNF)", autora C. Merrick. Preliminarnim procenjivanjem nastavnici su nominovali 494 učenika kao potencijalno darovite (11,07% ukupnog uzorka učenika). Nakon administracije TNF testa, broj potencijalno darovitih učenika se, prema kriterijumima upitnika, smanjio na 364 što iznosi 73,7% od prvobitno procenjene grupe učenika, odnosno 8,1% ukupne populacije učenika. Poređenjem zastupljenosti različitih obeleženih osobina učenika u upitniku TNF, kao najprisutnije su se izdvojile sledeće osobine: nezavisnost, brzo učenje i retencija znanja, radoznalost i posvećenost učenju. Najmanje zastupljene osobine su osećanje pravde i originalnost i kreativnost. Činjenica da je mali broj nastavnika kod svojih učenika zapazio upravo njihovu najdominantniju odliku, izaziva sumnju u njihovu kompetentnost u proceni darovitosti. Nastavnici su prilikom analize manifestacija osobina darovitih kod svojih učenika u mnogo većoj meri zapažali

pozitivna nego negativna ponašanja. Ovakav rezultat se verovatno može objasniti činjenicom da su se mnogi nastavnici u preliminarnoj proceni broja svojih darovitih učenika vodili mišljenjem da su daroviti učenici samo oni koji se ističu dobrim ponašanjem i visokim znanjem, pa su jedino takve učenike i uzeli u obzir tokom dalje analize. To je jedno od osnovnih ograničenja ovog istraživanja. Nastavnička nominacija nije dovoljan kriterijum za identifikaciju darovitih učenika. Na njih bi trebalo primeniti i druge metode identifikacije, kao što su roditeljska i vršnjačka nominacija, samoocena, testovi inteligencije, testovi sposobnosti i slično. Nastavnička ocena je samo prvi korak kojim nastavnik može da ukaže na eventualno darovitog učenika kako bi se na njega obratila pažnja i kako bi se za takvog učenika mogao organizovati individualizovani rad u skladu sa njegovim potrebama. Znanje koje su pokazali ispitani nastavnici je nedovoljno za ispunjavanje potreba darovitih učenika. Ovi rezultati ukazuju na potrebu profesionalne edukacije nastavnika hemije, ali i drugih nastavnika, o identifikovanju i školovanju darovitih učenika u redovnim odeljenjima.

Ključne reči: daroviti, identifikacija, nastavnici hemije, TNF

CAN CHEMISTRY TEACHERS RECOGNIZE GIFTED STUDENTS?

Jasna Adamov and Stanislava Olić

Faculty of Natural Sciences and Mathematics, University of Novi Sad,
Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

The first prerequisite for successful work with gifted students is their reliable identification. Among the subjective instruments for identification, teacher assessment is one of the most important because teachers are in contact with students for many years and have the opportunity to observe their way of working, thinking, time management, problem solving, etc. The aim of this study was to determine the competence of chemistry teachers to estimate the number of potentially gifted students in their classes, and to determine the range of traits and behaviors that teachers most often notice in students who are nominated as gifted. The study involved 43 chemistry teachers in primary and secondary education, none of whom had ever had any formal or informal training to work with gifted students, so their assessments boil down to practical experience or intuition. A questionnaire adapted to "Teacher Nomination Form: Primary and Secondary (TNF)" by C. Merrick was used to identify gifted students based on positive and negative behaviors. There was a total of 4463 students in the classes of the examined teachers. By preliminary assessment, teachers nominated 494 students as potentially gifted (11.07% of the total sample of students). After the administration of TNF test, the number of potentially gifted students, according to the criteria of the questionnaire, decreased to 364, which is 73.7% of the originally estimated group of students, or 8.1% of the total student population. By comparing the representation of different marked traits of students in the TNF, the following traits stood out as the most present: independence, fast learning and retention of knowledge, curiosity, and commitment to learning. The least represented traits are a sense of justice, and originality and creativity. The fact that a small number of teachers noticed their most dominant trait in their students raises doubts about their competence in assessing giftedness. When analyzing the manifestations of traits of the gifted, teachers

noticed positive rather than negative behaviors. This result can probably be explained by the fact that many teachers in the preliminary assessment of the number of their gifted students were guided by the opinion that gifted students are only those who stand out with good behavior and high knowledge, so only such students were considered during further analysis. This is one of the basic limitations of this research. Teacher nomination is not a sufficient criterion for identifying gifted students. Other identification methods should be applied to them, such as parental and peer nomination, self-assessment, intelligence tests, aptitude tests and the like. Teacher's assessment is only the first step by which the teacher can point out a potentially gifted student, pay attention to him and organize individualized work for such a student in accordance with his needs. The knowledge shown by the surveyed teachers is insufficient to meet the needs of gifted students. These results indicate the need for professional education of chemistry teachers, but also other teachers, on the identification and education of gifted students in regular classes.

Keywords: gifted, identification, chemistry teachers, TNF

DA LI UČENICI DAROVITI ZA HEMIJU I BIOLOGIJU UČE DRUGAČIJE OD DRUGIH?

Jasna Adamov, Vera Popović i Stanislava Olić

Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, Republika Srbija

Apstrakt

Da bi uspešno pristupili podučavanju darovitih učenika, potrebno je ustanoviti način na koji uče. Motivacija i navike u učenju različitih predmeta individualne su kod svakog darovitog učenika. Stoga nastavnici treba da imaju u vidu različitosti svakog učenika, kako bi svoje nastavne metode, strategije podučavanja i ishode učenja prilagodili njihovim potrebama. Cilj ovog rada bio je ispitivanje razlika u stilovima učenja, motivaciji i pristupima učenju između polaznika seminara hemije i biologije u Istraživačkoj stanici Petnica (ISP) i učenika opšteg i prirodnog smera gimnazije. Uzorak istraživanja su činile tri grupe: prvu eksperimentalnu grupu (H) činilo je 20 učenika različitih srednjih škola iz raznih gradova u Srbiji koji pohađaju program za hemiju, a drugu eksperimentalnu grupu (B) činilo je 26 srednjoškolaca koji pohađaju program za biologiju; kontrolnu grupu (G) činilo je 256 učenika 6 gimnazija Vojvodine koji pohađaju opšti ili prirodni smer. U istraživanju su primenjeni sledeći instrumenti: za osređivanje stila učenja korišćen je *VARK upitnik*; za utvrđivanje motivacije za učenje upotrebljen je instrument konstruisan od strane autora ovog rada, a za procenu individualnog pristupa učenju korišćen je upitnik *Inventar pristupa učenju i veština učenja* autora Taita, Entwistlea i McCunea. Statistička obrada rezultata izvršena je primenom softverskog paketa IMB SPSS, v.21. Dobijeni rezultati ukazuju na razlike u raspodeli stilova učenja između dve eksperimentalne i kontrolne grupe. Kod polaznika programa za hemiju ISP preovlađuje auditorni stil (57,14%), a kod polaznika programa za biologiju ISP najviše ima tektualnog (reading) stila učenja (47,6%). U kontrolnoj grupi dominantan stil učenja bio je kinestetički (47,06%). Kada je motivacija u pitanju, nema velikih razlika između tri istraživane grupe – po petostepenoj Likertovoj skali slaganja sa izjavama u Upitniku, tri statistički najznačajnija faktora koji utiču na motivaciju kod svih učenika su želja za znanjem (H: 4,76; B: 4,55; G: 4,35), značaj hemije i biologije kao nauka i njihova prime-

na u svakodnevnom životu (H: 4,76; B: 4,65; G: 4,55) i primena metoda aktivnog učenja (H: 4,78; B: 4,68; G: 4,59). Između ta tri faktora kod unutar sve tri grupe ne postoji statistički značajna razlika, dok se njihov doprinos statistički značajno razlikuju od doprinosa preostala dva: samoefikasnosti i orijentacije na postognuće. Što se pristupa učenju tiče, nijedan hemičar ISP i nijedan gimnazijalac ne pristupa površinski učenju. Štaviše gotovo ceo uzorak hemičara ISP odlikuje dubinski pristup izučavanju naučnih sadržaja (93,94%), i nešto manje gimnazijalaca (84,85%). Kod polaznika programa biologije ISP uočen je jedan učenik sa površinskim pristupom učenju, dok je dubinski pristup, u odnosu na rezultate H i G grupa, najmanje zastupljen (80,95%). Ovi rezultati impliciraju potrebu da nastavnici obezbede aktivnosti koje su kreirane i sprovedene tako da odgovaraju stilovima učenja u radu sa učenicima darovitim za hemiju i biologiju i koje podstiču razvoj motivacije i dubinskog pristupa učenju.

Ključne reči: daroviti, stilovi učenja, motivacija, pristupi učenju, prirodne nauke

DO STUDENTS GIFTED IN CHEMISTRY AND BIOLOGY LEARN DIFERENTLY FROM OTHERS?

Jasna Adamov, Vera Popović and Stanislava Olić

Faculty of Natural Sciences and Mathematics, University of Novi Sad,
Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

In order to successfully approach the teaching of gifted students, it is necessary to determine the way they learn. Motivation and learning habits in different subjects are individual for each gifted student. Therefore, teachers should keep in mind the diversity of each student, in order to adapt their teaching methods, teaching strategies and learning outcomes to their needs. The aim of this paper was to examine the difference in learning styles, motivation and approaches to learning between participants in chemistry and biology seminars at the Petnica Research Station (ISP) and grammar school students. The research sample consisted of three groups: the first experimental group (C) consisted of 20 high school students from various cities in Serbia attending the ISP chemistry program, and the second experimental group (B) consisted of 26 high school students attending the ISP biology program; The control group (G) consisted of 256 grammar school students from 6 high schools in Vojvodina. The following instruments were used in the research: the VARK questionnaire was used to assess the learning style; an instrument constructed by the author of this paper was used to determine the motivation to learn, and the questionnaire *Inventory of access to learning and learning skills* by the authors Tait, Entwistle and McCune was used to assess the individual approach to learning. Statistical processing of the results was performed using the software package IBM SPSS, v.21. The obtained results indicate differences in the distribution of learning styles between the two experimental groups and a control group. Among the participants in the ISP chemistry program, the auditory style predominates (57.14%). and ISP biology students favour textual (reading) learning style (47.6%). In the control group, the dominant learning style was kinesthetic style (47.06%). Regarding motivation, there are no major differences between the three

research groups - according to the five-point Likert scale of agreement with the statements in the questionnaire, the three statistically most significant factors influencing motivation in ISP chemists are desire for knowledge (C: 4.76; B: 4.55; G: 4.35), importance of chemistry and biology as sciences and their application in everyday life (C: 4.76; B: 4.65; G: 4.55) and the application of active learning strategies (C: 4.78; B: 4.68; G: 4.59). There is no statistically significant difference between these three factors between groups, while their contribution to motivation is statistically significantly different from the other two: self-efficacy and achievement orientation. Regarding learning approaches, no ISP chemist and no high school student approaches learning superficially. Moreover, almost the entire sample of group C acquired a deep approach to learning (93.94%), and somewhat less (84.85%) in G group. One student with a surface approach was observed in B group, while the deep approach, in relation to the other two samples, was the least represented (80.95%). These results imply the need for teachers to provide activities that are created and implemented so that they suit the learning styles of gifted students and encourage motivation and deep approach to learning.

Keywords: gifted, learning style, motivation, learning approach, science

EKOLOŠKI OTISAK I NAČINI NA KOJE MOŽEMO PODSTICATI TALENTOVANE UČENIKE

Mladen Šljivović i Dragana Sekulić Pilipović
Gimnazija Zaječar, Zaječar, Republika Srbija

Apstrakt

Jedan od problema koji se javlja u prosveti, uporedo s napredovanjem tehnologije, jeste sve veći broj učenika čija znanja ili mogućnosti prevazilaze trenutna znanja nastavnika. Ovo znači da nastavnici moraju neprekidno da se usavršavaju kako bi išli u korak sa savremenim tehnologijama. Ipak, sa sve bržim rastom novih digitalnih alata jasno je da će nastavnici pre ili kasnije susreti se sa učenicima čiji talenat prevazilazi njihova znanja. Apsurdno je očekivati od nastavnika da bude ekspert i za 3d štampu, Android programiranje, Arduino... U ovom radu biće predstavljeno nekoliko primera koje je Gimnazija Zaječar sprovela u radu s talentovanim učenicima. Ovog puta škola se obratila za pomoć mentorima sa strane, dok je nastavnik preuzimao ulogu *menadžera projekta* koji je bio zadužen za komunikaciju s mentorom i učenicima, organizovanje rada i logističku pomoć. Kao poseban primer predstavimo rad na izradi aplikacije za android mobilni telefon koji su radili učenici treće godine, uz mentorstvo Ive Stojkovića, JAVA programera. Projekat je sproveden u okviru Erasmus projekta Ecological footprint: Think, Choose and Reduce. Prebacivanje dela obaveza na druge korisnike je nešto što je u ekonomiji poznato kao *outsourcing*. Rezultati postignuti tokom korišćenja ovog modela u školi nepobitno ukazuju na sve veću potrebu za uključivanjem pripadnika lokalne zajednica i veština koje poseduju u nastavu.

Ključne reči: talentovani učenici, mentori, lokalna zajednica,

ECOLOGICAL FOOTPRINT AND WAYS WE CAN ENCOURAGE TALENTED STUDENTS

Mladen Šljivović & Dragana Sekulić Pilipović

Gymnasium Zaječar, Zaječar, Republic of Serbia

Abstract

One of the problems that occurs in education, along with the advancement of technology, is the growing number of students whose knowledge or abilities exceed the current knowledge of teachers. This means that teachers must constantly improve in order to keep up with modern technologies. However, with the faster growth of new digital tools, it is clear that teachers will sooner or later meet students whose talent exceeds their knowledge. It is absurd to expect a teacher to be an expert in 3d printing, Android programming, Arduino... This paper will present several examples that the Zajecar High School conducted in its work with talented students. This time the school turned to outside mentors for help, while the teacher took on the role of *project manager* who was in charge of communicating with the mentor and students, organizing the work and logistical assistance. As a special example, we will present the work on the development of an application for an Android mobile phone, which was done by third-year students, under the mentorship of Ivo Stojković, a JAVA programmer. The project was implemented within the Erasmus project Ecological footprint: Think, Choose and Reduce. Transferring part of the responsibilities to other users is something that is known in the economy as outsourcing. The results achieved during the use of this model in school irrefutably indicate the growing need to include members of the local community and the skills they possess in teaching.

Keywords: talented students, mentors, local community

IDENTIFIKACIJA MATEMATIČKI DAROVITIH UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Plana Pejović¹⁾ i Mirjana Kokerić²⁾

¹⁾Osnovna škola "Aleksa Đilas Bećo", Mojkovac, Crna Gora

²⁾Osnovna škola "Branko Radičević", Smederevo, Republika Srbija

Apstrakt

Učenici koji imaju takav potencijal da prevazilaze predviđene obrazovne okvire i zahtijevaju

poseban pristup kako u okviru obrazovnog sistema, tako i društva u cjelini, predstavljaju posebnu vrijednost. Matematički daroviti učenici izazivaju posebnu pažnju odraslih a posebno onih koji se bave obrazovanjem i neposrednim realizatorima nastave matematike. Postoji više pristupa i gledišta o tome šta znači darovito dijete, kao i o tome šta obuhvata darovitost, posebno matematička. Promjene u savremenom obrazovanju, pokreću nova pitanja, pa se u fokusu interesovanja našlo i pitanje otkrivanja darovitih učenika i adekvatnih oblika rada sa darovitim učenicima. Pristup ovoj temi izazvan je potrebom ukazivanja na značaj i mogućnosti unapređivanja rada sa matematički darovitim učenicima. Ovaj rad se bavi darovitošću i inteligencijom učenika, razvojem darovitosti, tipovima darovitosti i inteligencije kao i različitim stanovištima u vezi sa samim pojmom kao i različitim opcijama podrške i kvalitetnog praćenja darovitih tokom školovanja. Pružanje obrazovne podrške i podsticanje razvoja potencijalno darovitih i darovitih učenika je veoma značajan i specifičan proces. Rad odgovara na najčešća pitanja u vezi sa identifikacijom nadarenih učenika a posebno matematički nadarenih u drugom ciklusu osnovnih škola u Crnoj Gori. Svrha i cilj istraživanja koje je realizovano jeste potreba dobijanja odgovora na pitanje da li postoji sveobuhvatan sistem identifikacije matematički nadarenih učenika u osnovnim školama u drugom ciklusu osnovne škole u Crnoj Gori. Darovitost je potencijal za izuzetan razvoj određenih sposobnosti koje mogu dovesti do izvanrednih rezultata i vanserijskog uspjeha. Iz tog razloga je veoma bitno da nastavnik na vrijeme prepozna i na pravi način usmjeri darovitog učenika. Kako je mnogo različitosti među učenicima i manifestnih oblika darovitosti može se desiti da nastavnik napravi propust u identifikaciji nadarenog učenika, tako da se ne treba

oslanjati samo na inicijativu jednog učitelja ili predmetnog nastavnika već nastojati da se sistematski pristupi tom problemu kako na nivou razreda, škole tako i države. Sistemska i kontinuirana podrška nadarenim učenicima treba da se temelji na zakonskim rješenjima i normativima kako bi našli svoje mjesto u obrazovnim standardima. Kako bi se podigao kvalitet rada s matematički nadarenim učenicima, većina ispitanika tokom realizovanog istraživanja, između ostalog, predlaže više dostupnih edukacija za profesore razredne nastave i predmetne nastavnike, veću uključenost u programe obuke kao i činjenicu da tokom fakultetskog obrazovanja nijesu imali dovoljno predviđenih sadržaja u vezi sa obrazovanjem darovitih uopšte, pa samim tim ni matematički darovitih učenika. Mišljenja smo da ovo istraživanje može implicirati dalja istraživanja sa drugačijim pristupom i metodološkim okvirima. Smatramo da bi se nadalje mogli ispitivati stavovi nastavnika prema mogućnostima primjene multimedijalnih sredstava u radu sa matematički nadarenim, mogućnosti primjene nastave na daljinu u smislu ostvarivanja kontinuiteta u radu, efekte mentorskog rada kao i stavove i mišljenja praktičara o potrebi postojanja institucija koje bi imala za cilj da obezbijede unapređenje znanja i vještina učenika kroz praktičan rad, istraživačke centre ili naučnih kampova i radionica. Osnaživanje profesionalaca u radu sa darovitima neophodno je i radi pomoći u prevazilaženju njihovih ličnih prepreka u radu sa učenicima koji ponekada imaju veće sposobnosti od samih nastavnika.

Ključne reči: darovitost, matematika, kvalitet rada, osnovna škola

IDENTIFICATION OF MATHEMATICALLY GIFTED STUDENTS IN PRIMARY SCHOOL

Plana Pejović¹⁾ & Mirjana Kokerić²⁾

¹⁾Primary school “Aleksa Đilas Bećo”, Mojkovac, Montenegro

²⁾Primary school “Branko Radičević”, Smederevo, Republic of Serbia

Abstract

Students who have such potential to go beyond the intended educational framework and require a special approach both within the education system and society as a whole, represent a special value. Mathematically gifted students attract the special attention of adults, especially those who deal with education and the direct implementers of teaching mathematics. There are several approaches and views on what a gifted child means, as well as on what giftedness encompasses, especially mathematical giftedness. Changes in modern education raise new issues, so the focus of interest was the issue of discovering gifted students and adequate forms of work with gifted students. The approach to this topic is caused by the need to point out the importance and possibilities of improving the work with mathematically gifted students. This paper deals with the giftedness and intelligence of students, the development of giftedness, types of giftedness and intelligence, as well as different points of view regarding the concept itself, as well as different options for support and quality monitoring of gifted people during schooling. Providing educational support and encouraging the development of potentially gifted and gifted students is a very important and specific process. This paper answers the most common questions related to the identification of gifted students, especially mathematically gifted in the second cycle of primary schools in Montenegro. The purpose and goal of the research that has been done is the need to obtain an answer to the question of whether there is a comprehensive system of identification of mathematically gifted students in primary schools in the second cycle of primary school in Montenegro. Giftedness is the potential for exceptional development of certain abilities that can lead to outstanding results and extraordinary success. For this reason, it is very important that the teacher recognizes and guides the gifted student in time. As there are many differences between students and manifest forms of giftedness,

it can happen that a teacher makes a mistake in identifying a gifted student, so you should not rely only on the initiative of one teacher or subject teacher, but try to systematically approach the problem at the classroom, school level, and state level. Systematic and continuous support to gifted students should be based on legal solutions and norms in order to find their place in educational standards. In order to raise the quality of work with mathematically gifted students, most respondents during the research, among other things, suggest more available education for primary school teachers and subject teachers, greater involvement in training programs and the fact that during college education did not have enough content in connection with the education of gifted students, in general, and therefore in mathematically gifted students also. We are of the opinion that this research may imply further research with a different approach and methodological framework. We believe that the attitudes of teachers towards the possibilities of using multimedia tools in working with mathematically gifted can be investigated further, also the possibility of applying distance learning in terms of achieving continuity in work, the effects of mentoring and also the views and opinions of practitioners on the need for institutions that would aim to ensure the improvement of students' knowledge and skills through practical work, research centers or science camps and workshops. Empowering professionals in working with the gifted is also necessary to help overcome their personal barriers in working with students who sometimes have greater abilities than the teachers themselves.

Keywords: giftedness, mathematics, quality of work, primary school

ИДЕНТИФИКАЦИЈА ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА У МАТЕМАТИЧКОМ ОБРАЗОВАЊУ

Оливера Симић

Основна школа „Боривоје Ж. Милојевић“ Крупањ, Република Србија

Апстракт

Развој математичког образовања у последњим деценијама XXI века обележен је посвећивањем све веће пажње вишедимензионалној појави даровитости која настаје из синергије изнадпросечних способности ученика, особина личности и креативности. Циљ рада је представљање и описивање најрелевантнијих индикатора на основу којих се врши препознавање даровитих ученика у настави математике. Рад се састоји из три структурално повезана дела. У првом делу су приказана термилошка разјашњења појма даровитости. Други део заснован је на анализи профила личности даровитих ученика. Најзад, у трећем делу рада, дат је приказ индикатора на основу којих се могу идентификовати даровити ученици у настави математике. На основу анализираних релевантних научних и стручних литературе и досадашњих истраживања изводе се следећи закључци, преточени у препоруке: (1) даровити ученици се идентификују с намером пружања адекватних подстицаја; (2) субјективне процене о математички даровитим ученицима могу дати наставници, родитељи, стручни сарадници, вршњаци, док ученик своје изузетне способности може препознати и самостално; (3) даровите ученике у настави математике посебно одликује: брзо и исправно решавање проблема коришћењем нестандартних стратегија и алгоритама, истицање креативно-стваралачких способности, критички и логички начин размишљања, коришћење аналитичких, индуктивних и дедуктивних облика закључивања и исказивање посебног интересовања према настави математике. Препознавање, уважавање и унапређивање способности својствених даровитим ученицима посебно је важно са аспекта савременог математичког образовања које се залаже за оспособљавање ученика за целоживотно учење.

Кључне речи: даровитост, идентификација даровитих ученика, настава математике.

IDENTIFICATION OF GIFTED STUDENTS IN MATHEMATICS EDUCATION

Olivera Simić

Elementary school „Borivoje Z. Milojevic“ Krupanj, Republic of Serbia

Abstract

The development of mathematics education in the last decades of the XXI century has been marked by paying increasing attention to the multidimensional phenomenon of giftedness that arises from the synergy of above-average student abilities, personality traits and creativity. The aim of this paper is to present and describe the most relevant indicators on the basis of which gifted students are recognized in mathematics teaching. The paper consists of three structurally related parts. The first part presents terminological explanations of the concept of giftedness. The second part is based on the analysis of the personality profiles of gifted students. Finally, in the third part of the paper, an overview is given of the indicators on the basis of which gifted students in mathematics teaching can be identified. Based on the analyzed relevant scientific and professional literature and previous research, the following conclusions are drawn, translated into recommendations: (1) gifted students are identified with the intention of providing adequate incentives; (2) subjective assessments of mathematically gifted students can be given by teachers, parents, professional associates, peers, while the student can recognize his / her exceptional abilities independently; (3) gifted students in mathematics teaching are especially distinguished by: fast and correct problem solving using non-standard strategies and algorithms, emphasizing creative abilities, critical and logical way of thinking, use of analytical, inductive and deductive forms of reasoning and expressing special interest in mathematics teaching. Recognizing, respecting and improving the abilities inherent in gifted students is especially important from the aspect of modern mathematics education, which is committed to training students for lifelong learning.

Keywords: giftedness, identification of gifted students, teaching mathematics.

ПОДРШКА ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА КРОЗ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈУ ПРИМЕНОМ ИКТ-А У НАСТАВИ МАТЕМАТИКЕ

Снежана Савић¹

Основна школа „Црњански“ Јагодина, Република Србија

Апстракт

Тенденције промене образовног система доводе до промена облика рада и укључивања рачунара у циљу остваривања ефикасније наставе. Примена рачунара омогућава другачију организацију рада и сталне повратне информације које могу да имају велику мотивациону моћ. У раду се бавимо анализом аспеката подршке даровитим ученицима кроз индивидуализацију применом ИКТ-а у почетној настави математике. У раду је коришћена метода теоријске анализе. Први део рада чини разматрање фактора коју утичу на развој и задовољење потреба даровитих ученика у почетној настави математике. У другом делу рада представимо и анализираћемо истакнута емпијска истраживања која се баве применом ИКТ-а у настави у циљу ефикаснијег извођења наставе математике приликом подршке даровитим ученицима. Резултат анализе показује да примена рачунара позитивно утиче на даровите ученике и њихову мотивацију за рад. Сматра се да рачунарски потпомогнута настава код ученика развија вештине доношења одлука и самосталности у учењу. Такође, ученици развијају вештине размишљања и решавања проблема. Дошли смо до закључка да јединственог решења за приступ сваком даровитом ученику нема, али постоје различити облици пружавања подршке таквим ученицима. При раду са даровитим ученицима посебно треба истицати њихову индивидуалност, развијати менторски рад од стране учитеља, оспособљавати ученика да буде самосталан у раду, да развијамо позитиван однос према раду, што можемо успешно постићи применом савремене технологије и ИКТ-а. Како се технологија развија, тако се појављују њихове нове улоге у образовању даровитих ученика.

Кључне речи: даровитост, индивидуализација, ИКТ у настави, почетна настава математике

¹ докторант Учитељског факултета у Београду

SUPPORT FOR GIFTED STUDENTS THROUGH INDIVIDUALIZATION BY USING *ICT* IN MATHEMATICS TEACHING

Snežana Savić²

Elementary school "Crnjanski" Jagodina, Republic of Serbia

Abstract

The tendency to change the educational system leads to changes in the form of teaching and the involvement of computers in order to accomplish more effective teaching. The use of computers enables a different organization of teaching and constant feedback that can be motivating. The aim is to analyze the aspects of support for gifted students through individualization using ICT in the initial teaching of mathematics. The paper is based on the method of theoretical analysis. The first part of the paper is a consideration of the factors that influence the development and satisfy the needs of gifted students in the initial teaching of mathematics. In the second part of the paper, we will present and analyze noticeable empirical research that deals with the use of ICT in teaching in order to more efficiently teach mathematics in support of gifted students. The result of the analysis shows that the use of computers has a positive effect on gifted students and their motivation to work. It is believed that the use of computers in teaching develops students' decision-making skills and learning independence. Also, students develop the skills of thinking and problem-solving. We came to the conclusion that there is no single solution for access to gifted student, but there are different forms of providing support to such students. When working with gifted students, special emphasis should be placed on their individuality, developing mentoring work by the teachers, training students to be independent in their work, to develop a positive attitude towards work, which we can successfully achieve by applying modern technology and ICT. As technology evolves, so do their new roles in educating gifted students.

Keywords: giftedness, individualization, ICT in teaching, teaching mathematics

² doctoral student at the Faculty of Teacher Education in Belgrade

NASTAVA SRPSKOG JEZIKA SA UČENICIMA SA POSEBNIM SPOSObNOSTIMA ZA RAČUNARSTVO I INFORMATIKU

Snežana Klepić

Gimnazija „Veljko Petrović“, Sombor, Republika Srbija

Apstrakt

Cilj rada je ukazivanje na specifičnost nastave srpskog jezika i književnosti u odeljenju učenika sa posebnim sposobnostima za računarstvo i informatiku. Predmet posmatranja je odeljenje trećeg razreda Gimnazije „Veljko Petrović“ iz Sombora, kao i plan i program za prirodno-matematički smer, koji se primenjuje u ovakvim odeljenjima. Za nastavu srpskog jezika i književnosti u odeljenju učenika sa posebnim sposobnostima za računarstvo i informatiku ne postoje posebna uputstva, kao ni podrška. Smeštajući učenika u centar nastavnog procesa, uvodeći obrazovnu tehnologiju kao element didaktičkog četvorougla, u nastavi srpskog jezika i književnosti koristimo savremene nastavne modele (egzemplarni, saradnički, problem-ski, projektni i dr.). Pogled unazad pruža uvid u mnogostruke produkte rada: filmiće, elektronske knjige, igrice, sobu za bekstvo, ose vremena, mape uma, korice za knjigu – nastale kao rezultat različitih stvaralačkih zadataka osmišljavanih upravo za 20 učenika 3-7 odeljenja od februara 2019. do juna 2021. Tragajući za modelima i pristupima koji bi podstakli razvoj i napredovanje učenika, u okolnostima u kojima ne postoji bilo kakav vid podrške nastavniku u radu s učenicima, prikazujemo iskustva do kojih smo stigli intuitivno. Individualizovani pristup učenicima sa posebnim sposobnostima za informatiku i računarstvo, te diferencirana nastava, uz upotrebu IKT, usloveli su razvoj različitih kompetencija, posebno kompetenciju za rešavanje problema, kompetenciju za učenje, socijalnu kompetenciju, kompetenciju za upravljanje sopstvenim ponašanjem i spremnost za akciju. Posebne sposobnosti učenika za računarstvo i informatiku treba da budu podsticaj za razvoj kreativnosti i stvaralaštva učenika i u drugim nastavnim predmetima, te prepoznavanje i drugih sposobnosti učenika. Za ovakav pristup, neophodno je uspostaviti stalnu stručnu podršku nastavnicima i razviti uputstva za unapređivanje nastave i vannastavnog rada.

Ključne reči: individualizacija, stvaralački zadaci, kompetencije, posebne sposobnosti

SERBIAN LANGUAGE TEACHING FOR STUDENTS WITH ABOVE AVERAGE CAPACITIES FOR COMPUTING AND INFORMATION TECHNOLOGIES

Snežana Klepić

Grammar School Veljko Petrović, Sombor, Republic of Serbia

The aim of this paper is to present the specifics of teaching Serbian language and literature in a class of students with above average capacities for computing and information technologies. The subjects of the analysis are class 3-7 of Veljko Petrović Grammar School in Sombor as well as the curriculum for the natural sciences programme followed in classes of this type. For teaching Serbian language and literature in a class of students with above average capacities for computing and information technologies, there are no specific instructions or support. By putting the student in the centre of the teaching process, by introducing educational technology as an element of the didactic rectangle, we use contemporary teaching models (exemplary, cooperative, problem-solving, project based, etc.) in classes of Serbian language and literature. A review of the past practices makes apparent many products: short films, e-books, games, escape room, timelines, mind maps, book covers that are the result of various creative assignments designed specifically for 20 students of class 3-7 from February 2019 to June 2021. Searching for models and approaches that would encourage the development and progress of students, in circumstances in which there is no form of support to the teacher, we display experiences that are the result of intuitive work. An individualised approach to students with above average capacities for computing and information technologies, differentiated learning, along with the use of ICT, have shaped the development of various competences, especially problem-solving, learning, socialising, own behaviour management and readiness for action. Above average capacities for computing and information technologies should be an incentive for the development of creativity and creative activities of students in other subjects, as well as the recognition of other capacities of students. For this approach, it is necessary to establish a permanent, expert support to teachers and to develop instructions for the improvement of classes and extra-curricular activities.

Keywords: individualisation, creative assignments, competences, above average capacities

POTRAGA ZA BLAGOM - RAZVIJANJE VEŠTINA 21. VEKA U MEĐUNARODNIM TIMOVIMA KROZ ERASMUS+ PROJEKTE

Dragana Sekulić Pilipović i Mladen Šljivović
Gimnazija Zaječar, Zaječar, Republika Srbija

Apstrakt

Potrebe za kompetencijama postaju sve izraženije. Ovo znači da je potrebno i reformisati dosadašnji sistem rada s učenicima, omogućiti im razvijanje „tvrdih“ veština, ali i „mekih“ poput komunikacije, rešavanja problema i saradnje. U ovom radu predstavimo primer prakse Gimnazije Zaječar koji je organizovan tokom nastave na daljinu. Aktivnost je realizovana tokom perioda januar mart 2021, a učestvovalo je pet škola iz Turske, Bugarske, Poljske, Španije i Srbije koje su partneri u Erasmus+ projektu From game to STEM. Najpre je svaka škola izabrala svoje učenike koji su potom metodom slučajnog izbora podeljeni u dvadeset međunarodnih timova sa po pet članova. Za svaki od timova formirana je posebna Google učionica, ali je na njima bilo da kasnije sami izaberu način komunikacije unutar tima. Pred učenike je postavljen prvi zadatak, a nakon uspešnog rešavanja dobijali su drugi. Tokom rada pratili smo komunikaciju koju su učenici ostvarili, probleme u rešavanju, procenat uspešnosti. Svi rezultati su objedinjeni u izveštaju koji se može pronaći na sajtu projekta <http://fromgametostem.com/>. Zaključak je da iako učenici nalaze da je aktivnost zabavna i želeli bi da se češće odvija, nažalost postoje jasne naznake da pojedinci ponekad preuzimaju rad celog tima (nedostatak saradnje), određeni učenici uzimaju neaktivnu ulogu (nedostatak timskog rada), kao i da postoje određeni problemi u komunikaciji na kojima treba raditi.

Ključne reči: matematika, veštine 21. veka, igra, Erasmus+

TREASURE SEARCH - DEVELOPING 21ST CENTURY SKILLS IN INTERNATIONAL TEAMS THROUGH ERASMUS+ PROJECTS

Dragana Sekulić Pilipović & Mladen Šljivović
Gymnasium Zaječar, Zaječar, Republic of Serbia

Abstract

The need for competencies is becoming more and more pronounced. This means that it is necessary to reform the current system of working with students, to enable them to develop "hard" skills, but also "soft" ones such as communication, problem solving and cooperation. In this paper, we will present an example of the practice of the Gymnasium Zaječar, which was organized during distance learning. The activity was realized during the period January-March 2021, and five schools from Turkey, Bulgaria, Poland, Spain and Serbia participated, which are partners in the Erasmus project From game to STEM. First, each school selected its students, who were then randomly divided into twenty international teams with five members each. A separate Google classroom was formed for each of the teams, but it was up to them to choose the way of communication within the team later. The students were given the first task, and after successfully solving it, they were given the second one. During the work, we monitored the communication that the students achieved, the problems in solving, the percentage of success. All results are summarized in a report that can be found on the project website <http://fromgametostem.com/>. The conclusion is that although students find the activity fun and would like it to take place more often, unfortunately there are clear indications that individuals sometimes take over the work of the whole team (lack of cooperation), certain students take an inactive role (lack of teamwork), and that there are certain communication problems to work on.

Keywords: mathematics, skills of 21st century game, Erasmus

PROGRAM DODATNE PODRŠKE DAROVITOJ DECI „DAROVITO DETE”

Mila Radovanović i Jovana Cvijanović

Centar za edukaciju „Play”, Novi Sad, Republika Srbija

Apstrakt

Darovitost je kompleksna oblast koja zahteva izuzetnu posvećenost i kontinuiran rad. Darovita deca imaju izražene veštine i sposobnosti na višem nivou od svojih vršnjaka, u jednoj ili više oblasti. Ta sposobnost sa sobom nosi i određene izazove (najpre u socijalnim i emocionalnim poljima razvoja deteta). Na tom polju mi, profesionalci, treba da pružimo deci i porodicama dodatnu podršku u usvajanju veština potrebnih za balansiranje funkcionisanje kognitivnih, socijalnih i emocionalnih potreba. Ovu grupu dece smo prepoznale kao važnu za pružanje dodatne podrške, pa smo odlučile, sastavile i razvile poseban program koji im nudi pregršt aktivnosti za podsticanje veština koje usvajamo timski rad i saradnju. Program se bazira na prepoznatim potrebama darovite dece kojima treba posvetiti posebnu pažnju. Sastoji se od dva dela - podsticanje kognitivnih veština u okviru kojih vežbamo pažnju, koncentraciju, strpljenje, motivaciju, divergentno mišljenje, veštine dolaženja do rešenja i istrajnost, i dela jačanja socio-emocionalnih veština koje su nam od izuzetnog značaja budući da darovita deca, posebno u ovom domenu, ne dobijaju adekvatnu podršku. U okviru tog dela, naš rad se zasniva na jačanju samopouzdanja, samoregulacije, socijalnih i emocionalnih veština, prepoznavanju emocija i socijalnih situacija, podsticanju timskog rada i saradnje. Program se sastoji od ciklusa radionica za decu uzrasta od 6 do 9 godina, koji se realizuje dva puta nedeljno u trajanju od sat vremena. Poznavajući činjenicu da kod darovite dece često dolazi do asinhronog razvoja, oni mogu imati izazove na nivou intelektualne ili emocionalne asinhronije, gde je uglavnom jedna oblast naprednija od druge. Intelektualno mogu biti daleko ispred svog uzrasta, dok su na emocionalnom nivou i dalje u svom realnom uzrastu. Ovde se može identifikovati česta greška roditelja (i profesionalaca) jer se od dece očekuje da su im ova dva polja uravnotežena. Emocionalna asinhronija ne znači da detetov emocionalni razvoj stagnira i zaostaje u odnosu na vršnjake, već zbog naprednijeg intelektualnog razvoja roditelji imaju očekiva-

nja da se i emocionalno ponaša napredno. U okviru ciklusa dodatne podrške, jednom mesečno držimo predavanje za roditelje gde im izlažemo naš rad, podučavamo o karakteristikama darovite dece, informišemo ih o uspehu deteta i predstavljamo plan za naredni ciklus uzimajući u obzir napretke dece i tempo njihovog razvoja. Pored toga, pažnju posvećujemo i razvoju roditeljskih veština i podržavajućih stilova roditeljstva usmerenih na razvoj celovite ličnosti deteta. Program se sastoji od 9 radionica u okviru kojih deca kroz dodatnu podršku jačaju svoje lične kapacitete. S obzirom na različit uzrast dece koja nam dolaze na radionice, vrlo brzo se stvorila kohezija grupe, na šta smo posebno ponosne. Najveći napredak se vidi kod dece koja su povučena, i koja imaju izražen određen vid socijalne anksioznosti, gde su kroz celokupan ciklus radionica postala slobodnija, otvorenija i komunikativnija sa ostatkom grupe. Roditelji i ovu stavku ističu kao primarnu zbog koje su upisali svoju decu na naš program.

Ključne reči: darovitost, dete, porodica, dodatna podrška, razvoj

PROGRAM THAT SUPPORTS GIFTED CHILDREN “GIFTED CHILD”

Mila Radovanović & Jovana Cvijanović

Agency for education „Play“, Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

Giftedness is a complex area that requires special dedication and continuous work. Gifted children have expressed skills and abilities at a higher level than their peers, in one or more areas. This ability brings with it certain challenges (first of all in the social and emotional fields of child development). In that field, we professionals should provide additional support to children and families in acquiring the skills needed for balanced functioning of cognitive, social and emotional needs. We recognized this group of children as important for providing additional support, so we decided, compiled and developed a special program that offers them a handful of activities to encourage skills that we acquire as a team and through cooperation. The program is based on the recognized needs of gifted children to whom special attention should be paid. It consists of two parts - encouraging cognitive skills in which we practice attention, concentration, patience, motivation, divergent thinking, problem-solving skills and perseverance, and works of strengthening socio-emotional skills that are extremely important to us since gifted children, especially in this domain, they do not receive adequate support. Within that work, our work is based on strengthening self-confidence, self-regulation, social and emotional skills, recognizing emotions and social situations, encouraging teamwork and cooperation. The program consists of a series of workshops for children aged 6 to 9, which is realized twice a week for an hour. Knowing the fact that gifted children often have asynchronous development, they can have challenges at the level of intellectual or emotional asynchrony, where generally one area is more advanced than another. Intellectually they can be far ahead of their age, while on an emotional level they are still in their real age. A common mistake of parents (and professionals) can be identified here because children are expected to have these two fields balanced. Emotional asynchrony does not mean that the child's emotional development stagnates and lags behind other

peers, but due to more advanced intellectual development, parents have expectations that he will behave emotionally as well. As part of the cycle of additional support, once a month we hold a lecture for parents where we present our work, teach them about the characteristics of gifted children, inform them about the child's success and present a plan for the next cycle taking into account children's progress and pace of development. In addition, we pay attention to the development of parenting skills and supportive parenting styles aimed at developing the child's entire personality. The program consists of 9 workshops in which children strengthen their personal capacities through additional support. Given the different ages of the children who come to our workshops, the cohesion of the group was created very quickly, which we are especially proud of. The greatest progress is seen in children who are more withdrawn, and who have a certain type of social anxiety, where throughout the cycle of workshops they have become freer, more open and more communicative with the rest of the group. Parents also point out this item as the primary reason why they enrolled their children in our program.

Key words: giftedness, child, family, additional support, development

ULOGA DAROVITOG NASTAVNIKA U OBRAZOVANJU DAROVITIH

Marinela Šćepanović

Društvo defektologa Crne Gore, Podgorica, Crna Gora

Mensa Srbije, Novi Sad, Republika Srbija

Apstrakt

Darovitost je do sada opisana i definisana na brojne načine koji uključuju mnoge poznate i manje poznate definicije i opise. Sa darovitim učenicima u neposrednom kontaktu su, osim članova porodice, najviše njihovi nastavnici. Ali, retka su istraživanja uloge darovitih nastavnika, odnosno, uloge uticaja drugih odraslih darovitih osoba koji nisu roditelji darovitih učenika, na same učenike. Cilj ovog rada je analizirati i predstaviti ulogu i položaj darovitih nastavnika u obrazovnom sistemu. Daroviti nastavnici mogu kao takvi biti izvor podrške vaspitanju i obrazovanju dece i učenika sa izuzetnim sposobnostima ili darovitošću. U analizu su uvrštene dostupne studije koje se bave darovitim nastavnicima. Dodatno, pozivamo se i na lična iskustva sticana tokom dugogodišnjeg obrazovanja autora ove studije koji je i darovita osoba, ali i nastavnik. Ciljana istraživanja smo izabrali preko zatvorenih i javnih naučnih servisa i baza, izborom ključnih reči: "daroviti nastavnik", "darovita odrasla osoba + nastavnik", i "nastavnik izuzetnih sposobnosti". Opisanim izborom došli smo do 280 naslova studija sa dostupnim punim tekstom i listom referenci, a koji su objavljeni u dvostruko recenziranim časopisima u periodu od prehodnih 15 godina. Sužavanjem izbora na članke koji pominju i analiziraju sposobnosti nastavnika, izvršili smo uži izbor od 20 članaka za završnu analizu. Analiza rezultata pregledanih studija pokazala je da postoji nekoliko značajnih činjenica koje treba istaći kada je u pitanju rad darovitih nastavnika sa darovitim učenicima. Pre svega, daroviti nastavnici nisu prepoznati kao posebna sub-kategorija među nastavnicima uopšte; ovim terminom najčešće se označavaju nastavnici koji rade sa darovitim učenicima, a ne daroviti pojedinci među nastavnicima. Zatim, postoje u literaturi prepoznate karakteristike kojima se opisuju nastavnici poželjni za rad sa darovitom decom i učenicima, poput: odlično poznavanje svoje oblasti, visoka inteligencija, kreativnost, humor i druge. Prepoznate karakteristike jasno ukazuju da

su za rad sa darovitim učenicima poželjni upravo daroviti nastavnici. I poslednja činjenica: nastavnici koji imaju sopstveno iskustvo u obrazovanju kao daroviti pojedinci, mogu naročito imati razumevanja za probleme i potrebe darovitih učenika, dvostruko izuzetnih učenika i učenika sa posebnim talentima. Na osnovu rezultata našeg istraživanja zaključujemo da su daroviti nastavnici izuzetan, a do sada nedovoljno prepoznat resurs, za razvijanje i unapređivanje obrazovanja upravo darovite dece i učenika. U proces uspostavljanja sistema podrške obrazovanju darovitih važno je uključiti i jasno definisati ulogu darovitih nastavnika. Podrška darovitih nastavnika potrebna je darovitoj deci i učenicima, nastavnicima koji sa njima rade, porodicama dece i učenika, i školama i ustanovama koje darovita deca i učenici pohađaju. Daroviti nastavnici su dragocen, a potpuno neiskorišćen resurs za obrazovanje darovitih. Nužno je najpre prepoznati ovu sub-kategoriju nastavnika od strane obrazovnih vlasti, te im omogućiti da svoje sposobnosti stave na raspolaganje unapređivanja obrazovanja dece i učenika sa izuzetnim sposobnostima i darovitošću.

Ključne reči: darovitost, daroviti nastavnik, izuzetne sposobnosti, vaspitanje i obrazovanje darovitih, obrazovno-vaspitni sistem.

THE ROLE OF THE GIFTED TEACHER IN THE EDUCATION OF THE GIFTED

Marinela Šćepanović

Society of Montenegrin Special Educators, Podgorica, Montenegro
Mensa Serbia, Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

Giftedness has so far been described and defined in many ways involving many known and lesser-known definitions and descriptions. Apart from family members, their teachers are most in direct contact with gifted students. However, researches on the role of gifted teachers, that is, the part of the influence of other gifted adults who are not parents of gifted students, on the students themselves are rare. This paper aims to analyze and present the role and position of gifted teachers in the education system. As such, gifted teachers can be a source of support for the upbringing and education of children and students with exceptional abilities or giftedness. We conducted our research analyzing available studies dealing with gifted teachers and analyzing personal experiences during the long-term education of the author of this study, who is both a gifted person and a teacher. We selected targeted researches through closed and public scientific services and databases by choosing the keywords: 'gifted teacher', 'gifted adult + teacher', and 'teacher of exceptional abilities'. With the described selection, we came to 280 study titles with available full text and a list of references, which were published in doubly peer-reviewed journals over the previous 15 years. By narrowing the selection to articles that mention and analyze teachers' abilities, we have made a shortlist of 20 articles for final analysis. The analysis of the results of the reviewed studies showed that several essential facts should be pointed out when it comes to the work of gifted teachers with gifted students. First of all, gifted teachers are not recognized as a particular sub-category among teachers in general; this term most often refers to teachers who work with gifted students and not gifted individuals among teachers. Then, there are characteristics recognized in the literature that describe teachers who are most desirable for work with gifted children and students, such as excellent knowledge of their field, high intelligence, creativity, humor, and

others. Recognized characteristics clearly indicate that just gifted teachers are desirable for working with gifted students. And the last fact: teachers who have their own experience in education as gifted individuals can especially good understand the problems and needs of gifted students, twice-exceptional students, and students with unique talents. Based on the results of our research, we conclude that gifted teachers are an exceptional, and so far, an insufficiently recognized resource for the development and improvement of education of precisely the gifted children and students. It is essential to include and clearly define the role of gifted teachers in establishing a support system for gifted education. Gifted teachers need to support gifted children and students, teachers who work with them, families of children and students, and schools and institutions that gifted children and students attend. Gifted teachers are a valuable and utterly untapped resource for gifted education. It is necessary first to recognize this sub-category of teachers by the education authorities and to enable them to use their ability to improve the education of children and students with exceptional skills and giftedness.

Keywords: giftedness, gifted teacher, exceptional abilities, upbringing and education of gifted people, educational system.

EDUKACIJA NOVOG DOBA

Predrag Đukić

Mensa Srbije i Nacionalni centar za talente, Novi Sad, Republika Srbija

Apstrakt

Pred nama je renoviranje najveće ljudske građevine - sistema masovnog obrazovanja. U tom procesu on neće izgubiti značaj, naprotiv, on će postati globalan i obuhvatiti sve uzraste. Trenutno kroz obrazovni sistem prolazi 1,7 milijardi stanovnika planete, a uskoro će to praktično biti celokupno stanovništvo jer savremeno društvo zahteva razvoj novih kompetencija i periodično ažuriranje baze znanja svih koji su ekonomski produktivni. Štaviše, neophodno je obezbediti i njegovo stalno usklađivanje sa potrebama privrede i celokupnog društva koje evoluirala. Upravo je nedostatak te funkcionalnosti doveo do neprihvatljivog raskoraka između proizvoda školstva i onog što privredi treba, a jaz se svakodnevno dodatno povećava. U doba agilnih kompanija, neophodno je razviti i agilno obrazovanje. Zbog ubrzavanja razvoja, značaj darovitih će neminovno dobijati na vrednosti. Genijalne ideje i sposobnost da se one realizuju osnov su na kojem se već danas zasniva uspeh kompanija, a u budućnosti će to postajati sve izraženije. Postavlja se, stoga, pitanje kako omogućiti razvoj što većeg broja darovitih, a to umnogome zavisi od karakteristika obrazovnog sistema kroz koji svi prolaze. Kako je fokus postojećeg sistema obrazovanja na standardizaciji, neophodno je redefinisati njegov odnos prema razvoju darovitosti. Obrazovni sistem koji je projektovan za svet pre interneta danas sve manje ispunjava svoju misiju i pri tome nanosi sve više štete i kompanijama i društvu, u koje se ubrajaju i nastavnici i učenici. Da bi to kompenzovale, kompanije su primorane da svoj sistem edukacije, umesto za razvoj domenskih kompetencija, koriste za razvoj bazičnih veština i znanja, što je zahtevno, sporo, skupo i sa neizvesnim ishodom - sve ono što poslovanje "ne voli". Zbog sve veće uloge koju inovativnost igra u poslovnom uspehu, kompanije će takođe morati da unaprede svoj odnos prema darovitosti, a taj trend se već uspostavlja. Znanja koja učenici ponesu iz školskih klupa nisu samo zastarela, već su i sve skromnija. Dokaz tome jesu spuštanja kriterijuma na prijemnim ispitima, spuštanje zahteva na fakultetskim ispitima, kao i zahtevnosti radova koji se zadaju studentima. Rezultat akademskog rada često su sposobnosti koje nisu potrebne

u poslovnom okruženju poput pamćenja napamet i striktnog ponavljanja pokazanog, a nedostaju ključne sposobnosti poput timskog rada, rešavanja problema i donošenja kvalitetnih odluka. Iako se to tako doživljava, nedavna pandemija nije donela suštinski ništa novo. Ona je samo ubrzala prelazak na savremene sisteme jer je primorala školstvo da, bar privremeno pređe u online okruženje. Ova kriza pokazala je da su brojni strahovi neopravdani i da prosveta koja bi trebalo da bude predvodnik u promenama, zapravo bezrazložno okleva i opire se razvoju. Ali svet se nepovratno menja i taj proces nije moguće zaustaviti.

U ovom radu se ukazuje na neke od ključnih problema današnjeg sistema obrazovanja i na osnovu aktuelnih trendova daju konture kako će sistem obrazovanja izgledati u budućnosti, a ono će nesumnjivo davati veću podršku razvoju darovitosti, baš kao i celokupno društvo.

Ključne reči: edukacija, budućnost, tehnologija, razvoj

NEW AGE EDUCATION

Predrag Đukić

Mensa Serbia and National talent center, Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

We are facing the renovation of the largest human structure - the system of mass education. In that process, it will not lose its significance, on the contrary, it will become global and will include all ages. Currently, 1.7 billion inhabitants of the planet pass through the education system, and soon it will be practically the entire population. Modern society requires the development of new competencies and periodic updating of the knowledge base of all those who are economically productive. Moreover, it is necessary to ensure its constant harmonization with the needs of the economy and the entire evolving society. It is the lack of that functionality that has led to an unacceptable gap between the products of education and what the economy needs, and the gap is widening further every day. In the age of agile companies, it is necessary to develop agile education as well. Due to the acceleration of development, the importance of the gifted will inevitably gain in value. Ingenious ideas and the ability to realize them are the basis on which the success of companies is based today, and in the future, it will become even more pronounced. Therefore, the question is how to enable the development of as many gifted people as possible, and that largely depends on the characteristics of the educational system that everyone goes through. Since the focus of the existing education system is on standardization, it is necessary to redefine its relationship to the development of giftedness. The educational system that was designed for the world before the Internet, today is less and less fulfilling its mission and at the same time inflicting more and more damage on companies and society. To compensate, companies are forced to use their education system, instead of developing domain competencies, to develop basic skills and knowledge, which is demanding, slow, expensive, and with an uncertain outcome - everything that businesses avoid. Due to the growing role that innovation plays in business success, companies will also have to improve their attitude towards talent, and this trend is already being established. The knowledge that students bring from school is not only outdated, but also decreasing in quality. Proof of this are the lowering of the criteria

in the entrance exams, the lowering of the requirements in the faculty exams, as well as the complexity of the papers assigned to the students. Academic work often results in skills that are not needed in a business environment such as memorization, strict repetition of demonstrated, or individual work, and lack of key skills such as teamwork, problem-solving, and quality decision-making. Although it is perceived that way, the recent pandemic did not bring essentially anything new. It has only accelerated the transition to modern systems because the crisis had forced schools, at least temporarily, to move to an online environment. This crisis has shown that many fears are unjustified and that education, which should be a leader in change, is in fact unreasonably hesitant and resists development. However, the world is changing irreversibly, and that process cannot be stopped. This lecture points out some of the key problems of today's education system and, based on current trends, gives outlines of what the education system will look like in the future, and it will undoubtedly give greater support to the development of giftedness, just like the society in total.

Key words: education, future, technology, development

KAKO PRIVREDA PREPOZNAJE I PODRŽAVA DAROVITE

Ljubomir Kustudić¹⁾ i Lada Marinković²⁾

¹⁾Nacionalni centar za talente, Novi Sad, Republika Srbija

²⁾Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Novi Sad, Republika Srbija

Apstrakt

Cilj: U izlaganju će biti predstavljene osnovne smernice i preporuke za mere koje je potrebno preduzeti u cilju selekcije, praćenja, razvoja i podrške darovitima u AP Vojvodini, s aspekta potreba privrede i zapošljavanja. Preporuke su kreirane na osnovu složenog metodološkog istraživanja osnovnog problema za potrebe izrade istoimene Studije¹, koju je podržao Pokrajinski sekretarijat za privredu i turizam, Privredna komora vojvodine i Nacionalna služba za zapošljavanje. Metod: Koristeći višestruke izvore podataka, analizu relevantnih javnih dokumenata i Zakona iz različitih oblasti koji mogu pružiti uvid u stanje i potrebe privrede AP Vojvodine za angažovanjem darovitih pojedinaca iz različitih domena ljudske delatnosti i analize sadržaja pet tribina održanih u pet vojvođanskih gradova koji su odabrani kao reprezentivni za sva tri vojvođanska regiona (Srem, Banat, Bačka), u kojima su učestvovali odabrani panelisti i zainteresovana javnost, autorski tim je kreirao smernice i preporuke. Rezultati: Analizom svih prikupljenih izvora podataka a posebno uzimajući u obzir analizu sadržaja diskusija sa održanih tribina (održanih u periodu oktobar-novembar 2019) utvrđeno je da su iskazane potrebe privrede za kreativnom i kvalitetnom radnom snagom male, te da privredni subjekti ne percipiraju darovite pojedince kao moguće nosioce razvoja i inovacija u kompanijama. Mogućnosti zapošljavanja i dodatnog obrazovanja, obuka i edukacija zaposlenih i nezaposlenih zakonski su dobro regulisane, ali iskazana potražnja za ovakvom vrstom ulaganja u ljudski kapital i dalje je prilično skromna. okviru kulture organizacija. Značaj selekcije, praćenja razvoja i podrške darovitima je nedovoljno istaknut u razvojnim planovima organizacija. Praćenje razvoja darovitih nije ostvareno kroz sistem obrazovanja, ne postoji adekvatan model/sistem prenosa informacija iz sistema obrazovanja ili

1 Studija o merama selekcije, praćenja razvoja i podrške darovitima AP Vojvodini, sa aspekta potreba privrede i zapošljavanja, sprovedena na zahtev Pokrajinskog sekretarijata za privredu i turizam. U izradi studije učestvovali su Ljubomir Kustudić, dr Lada Marinković, dr Violeta Petković, mr Predrag Đukić i Nikola Božić.

od strane pojedinca ka tržištu zapošljavanja i rada. Podrška darovitima tokom trajanja redovnog obrazovanja postoji i u vidu različitih oblika stipendiranja, ali ne postoji povezan sistem praćenja i usmeravanja i podrške darovitima nakon završetka školovanja. Zaključak: Sistem obrazovanja nije adekvatno umrežen sa potrebama privrede a ni sa potrebama darovitih i kreativnih pojedinaca. Iako se kreativnost, inovativnost i darovitost prepoznaju kao poželjni, ne postoje sistemi kreiranja okruženja u kojem će se oni adekvatno prepoznavati, pratiti i razvijati. Razvoj mehanizama međusektorske povezanosti predstavlja prvi početni izazov i korak ka boljem poslovnom okruženju za darovite. Sledeći korak je stvaranje uslova za prepoznavanje potrebe i pružanje uslova za razvoj i napredovanje pojedinca i njegovo učestvovanje u svom karijernom razvoju.

Ključne reči: daroviti, privreda, selekcija, podrška darovitima, celoživotno obrazovanje, razvoj karijere

HOW THE ECONOMY RECOGNISES AND SUPPORTS THE GIFTED

Ljubomir Kustudić¹⁾ & Lada Marinković²⁾

¹⁾National Talent Centre, Novi Sad, Republic of Serbia

²⁾Preschool Teachers Training College Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

Objective: In the presentation basic guidelines and recommendations for measures that need to be taken in order to select, monitor, develop and support the gifted in AP Vojvodina, from the aspect of the needs of the economy and employment will be presented. The recommendations were created on the basis of a complex methodological research of the basic problem for the needs of the Study¹ of the same name, which was supported by the Provincial Secretariat for Economy and Tourism, the Chamber of Commerce of Vojvodina and the National Employment Service. **Method:** Using multiple data sources, analysis of relevant public documents and laws from different areas that can provide insight into the state and needs of the economy of AP Vojvodina to engage gifted individuals from different domains of human activity and content analysis from the five forums held in five cities in Vojvodina selected as representative of all three regions of Vojvodina (Srem, Banat, Backa), in which selected panelists and the interested public participated, the author's team created guidelines and recommendations. **Results:** The analysis of all collected data sources and especially taking into account the analysis of the content of discussions from the forums (held throughout October and November 2019) found that the expressed needs of the economy for creative and quality workforce are small, and that businesses do not perceive gifted individuals as possible carriers of development and innovation in companies. Opportunities for employment and additional education, training and education of employed and unemployed are well regulated by law, but the expressed demand for this type of investment in human capital

1 Study on measures for selection, monitoring of development and support to the gifted in AP Vojvodina, from the aspect of economic and employment needs, conducted at the request of the Provincial Secretariat for Economy and Tourism. Ljubomir Kustudić, Lada Marinković, PhD, Violeta Petković, PhD, Predrag Đukić, MA and Nikola Božić participated in the study.

is still quite modest, within the culture of organizations. The importance of selection, development monitoring and support for the gifted is insufficiently emphasized in the development plans of organizations. Monitoring the development of the gifted is not achieved through the education system, there is no adequate model / system of information transfer from the education system or by the individual to the employment and labor market. Support for the gifted during the duration of regular education also exists in the form of various forms of scholarships, but there is no connected system of monitoring and guidance and support for the gifted after graduation. Conclusion: The education system is not adequately networked with the needs of the economy nor with the needs of gifted and creative individuals. Although creativity, innovativity and giftedness are recognized as desirable, there are no systems for creating an environment in which they will be adequately recognized, monitored and developed. The development of cross-sectoral linkage mechanisms is the first initial challenge and step towards a better business environment for the gifted. The next step is to create conditions for recognizing the need and providing conditions for the development and advancement of the individual and his participation in his career development.

Keywords: gifted, economy, selection, support of the gifted, lifelong learning, career development

IDENTIFIKACIJA I ANALIZA UNUTRAŠNJE RELACIONE STRUKTURE LIČNOSTI

Nebojša Carić

SBS Consulting, Kragujevac, Republika Srbija

Apstrakt

Devedesetih godina prošlog veka počelo je intenzivnije bavljenje višestrukim inteligencijama i propagiranje tih ideja. Manje istražena tema do današnjih dana je povezana sa pitanjem kako te inteligencije međusobno "sarađuju" ili kako "rade zajedno". Sledeće ključno pitanje je da li kod ljudi koji imaju približno jednake nivoe višestrukih inteligencija te inteligencije ostvaruju međusobni uticaj na istovetan način. Deo odgovora na ta pitanja krije se u unutrašnjoj relacionoj strukturi ličnosti preko koje se nakon njene identifikacije može prepoznati karakterističan način razmišljanja i karakteristično ponašanje pojedinca. Cilj ovog rada je da razjasni i približi ovaj koncept stručnoj javnosti i ukaže na jedan originalan praktičan metod identifikacije i analize unutrašnje relacione strukture ličnosti. Identifikacija i analiza unutrašnje relacione strukture ličnosti se zasniva na nekoliko povezanih alata i tehnika, kao što su: (1) visoko strukturirani dirigovani intervju sa nizom specifičnih situacionih i drugih posebno odabranih pitanja, čiji se karakteristični odgovori snimaju; (2) klasifikacija i kodiranje snimljenih odgovora; (3) matematičko-statistička transformacija sirovih podataka na osnovu Zipf-ovog zakona i korišćenjem modifikovane Zipf-ove formule (4) korespondentna faktorska analiza matrice odgovora i (5) primenjena teorija grafova koja se koristi za predstavljanje unutrašnje relacione strukture ličnosti kao i za analizu njenih strukturnih karakteristika. Alate i tehnike navedene pod stavkama (1), (2) i (3) je kreirao autor ovog rada, dok se iskazi pod (4) i (5) odnose na uveliko priznate naučne postupke. Ceo skup metodoloških koraka je takođe osmislio autor rada. Dva istraživanja koja je sproveo i opisao autor ovog rada, pokazuju da su odnosi između različitih inteligencija podjednako važni (ili čak važniji) od njihovih pojedinačnih intenziteta i profila. Prvo istraživanje je rađeno u Bosni i Hercegovini (2009 – 2012) i obuhvatalo je direktore 156 malih i srednjih preduzeća. Dodatna analiza nad istim skupom podataka je sprovedena 2015. Glavni rezultat je da uspešniji direktori imaju 6.7 puta veću bliskost preduzetničke i pro-

duktivne inteligencije u faktorskom prostoru nego najmanje uspešni ($\alpha = 0.01$). Drugo istraživanje je sprovedeno u Gradskoj upravi Kragujevca (2017 – 2020) i obuhvatalo je 28 načelnika, savetnika i stručnih saradnika i 17 srednjoškolaca i studenata. Uočene razlike su predstavljene deskriptivnom statistikom. Ovo je navelo na zaključak da se međusobne veze različitih inteligencija unutar jedne osobe mogu predstaviti unutrašnjom relacionom strukturom ličnosti i njenim strukturnim svojstvima. Opisanim metodom se mogu identifikovati jake i slabe veze između različitih inteligencija, *strukturne rupe* i *pokazatelji strukturnih karakteristika* preko kojih se može predvideti rezonovanje konkretne osobe i njeno ponašanje u različitim situacijama. Postoje teorijski razlozi i empirijski nalazi koji ukazuju da unutrašnja relaciona struktura ličnosti i njena strukturna svojstva imaju izražen uticaj na razmišljanje, rešavanje problema i ponašanje pojedinaca. Strukturni pokazatelji koji su korišćeni u formalnoj analizi interne relacione strukture ličnosti mogli bi da se koriste kao generalni prediktori uspeha pojedinca, što bi trebalo ispitati kroz dalja istraživanja usmerena u tom pravcu.

Ključne reči: unutrašnja relaciona struktura ličnosti, identifikacija relacione strukture, pred-stavljanje relacione strukture, analiza unutrašnje relacione strukture ličnosti.

IDENTIFICATION AND ANALYSIS OF THE INTERNAL RELATIONAL STRUCTURE OF PERSONALITY

Nebojša Carić

SBS Consulting, Kragujevac, Republic of Srbija

Abstract

In the 1990s, more intensive investigation of multiple intelligences and propagating of these ideas began. The less researched topic to date is related to the question of how these intelligences “cooperate” with each other or how they “work together”. A significant part of the answer lies in the concept of internal relational structure of the personality, which shapes the way of thinking and characteristic behavior of an individual. The aim of this paper is to clarify and bring this concept closer to the professional public, and to point out an original practical method of identification and analysis of the internal relational structure of personality. Identification and analysis of the internal relational structure of the personality is based on several related tools and techniques, such as: (1) a highly structured conducted and recorded interview with a series of specific situational and other selected questions; (2) classification and coding of recorded responses; (3) mathematical-statistical transformation of raw data based on Zipf's law and modified Zipf's formula (4) correspondent factor analysis of the response matrix and (5) applied graph theory used to represent the internal relational structure of personality and analysis of its structural characteristics. The tools and techniques listed under paragraphs (1), (2) and (3) were created by the author of this paper, while the statements under (4) and (5) refer to widely recognized scientific procedures. Two studies conducted and described by the author of this paper show that the relationships between different intelligences are equally important (or even more important) than their individual intensities and profiles. The first survey was conducted in Bosnia and Herzegovina (2009-2012) and included directors of 156 small and medium sized enterprises. The main result was that more successful directors have 6.7 times greater proximity of entrepreneurial and productive intelligences in the factorial space than the least successful ones ($p = 0.01$). The second research was conducted in

the City Administration of Kragujevac (2017 - 2020) and included 28 managers, advisors and professional associates and 17 high school and university students. The observed differences are represented by descriptive statistics. This led to the conclusion that the interrelationships of different intelligences within a person can be represented by the internal relational structure of the personality and its structural properties. The described method can identify strong and weak connections between different intelligences, structural holes and indicators of structural characteristics through which one can predict the reasoning of a particular person and his or her behavior in different situations.

There are theoretical reasons and empirical findings that indicate recognizable impact of the internal relational structure on the thinking, problem solving and behavior of individuals. The structural indicators of the internal relational structure of the personality could be used as general predictor of an individual's success, which should be examined through further research.

Keywords: internal relational personality structure, identification of relational structure, presentation of relational structure, analysis of the internal relational structure of personality.

ODNOS DRUŠTVA PREMA DAROVITIMA

Doris Horvat i Ines Slunjski

Malac Genijalac Varaždin, Hrvatska

Apstrakt

Društvo kao skup pojedinaca ili skupina ljudi oblikovana suradnjom, komunikacijom i različitostima, oduvijek je bilo najsloženiji predmet istraživanja zbog dinamičnosti i nepredvidivosti odnosa, razmišljanja i stavova. Brojni su pokazatelji razvoja društva neke države, a jedan od njih jest identifikacija i podrška darovitih. U našoj okolini, mnogo više pažnje se pridaje djeci s teškoćama u razvoju no što se bavi s djecom koja isto tako nisu prosječna, već su darovita. Iako se zadnjih godina počelo pridavati mnogo više pažnje prepoznavanju, razumijevanju i usmjeravanju darovite djece, još uvijek ne postoji unificirani sustav pomoći i podrške darovitima. U kojoj mjeri društvo prepoznaje darovitu djecu, razumije njihove potrebe i zna kako pristupiti darovitima glavno je pitanje ovog rada. U skladu s time, u ovom je radu prikazan status darovite djece u Republici Hrvatskoj, odgojno – obrazovni sustav te osviještenost društva na regionalnoj razini. Kao djelomičan rezultat ovog prikaza, jasno je da javni sustav ne pruža adekvatnu podršku već je činjenica da opstaju programi nastali u privatnom sektoru te sektoru nevladinih organizacija. Kako darovitost utvrđuje svoje temelje u društvu na nacionalnoj razini kroz razvoj novih alternativnih i edukativnih programa, potrebno je sustavno praćenje u kojoj mjeri oni doprinose promjeni stava društva prema darovitosti. Stoga, autorice prilažu anketni upitnik koji je početak longitudinalnog istraživanja.

Gljučne riječi: darovitost, društvo, darovita djeca, mišljenja i stavovi, program za darovite

SOCIETY'S ATTITUDE TOWARDS GIFTED

Doris Horvat & Ines Slunjski

Malac Genijalac Varaždin, Croatia

Abstract

Society as a set of individuals or a group of people shaped by collaboration, communication, and diversity, has always been the most complex subject of research due to the dynamism and unpredictability of relationships, thinking, and attitudes. There are many indicators of the development of a society in a country, and one of them is the identification and support of the gifted. In our social environment, much more attention is paid to children with disabilities than it is to children who are also not average, but gifted. Although in recent years much more attention has begun to be paid to recognizing, understanding, and guiding gifted children, there is still no unified system of help and support for gifted children. The extent to which society recognizes gifted children understands their needs, and knows how to approach the gifted is a major issue of this paper. Accordingly, this paper presents the status of gifted children in the Republic of Croatia, the educational system, and the awareness of society at the regional level. As a partial result of this review, it is clear that the public system does not provide adequate support but is a fact that programs created in the private sector and the NGO sector survive. As giftedness establishes its foundations in society at the national level through the development of new alternative and educational programs, systematic monitoring of the extent to which they contribute to changing society's attitude towards giftedness is needed. Therefore, the authors enclose a survey questionnaire which is the beginning of longitudinal research.

Keywords: giftedness, society, gifted children, opinions and attitudes, gifted program

FORMIRANJE MORALNIH VREDNOSTI KOD DAROVITIH U SVETU MEDIJA I DRUŠTVENIH MREŽA

Katarina Čikoš

Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Republika Srbija

Apstrakt

Veoma aktuelna tema tokom protekle decenije jesu mediji i njihov uticaj koji ostvaruju na mlade, pogotovo kada je reč o uticaju koji ostvaruju na darovite mlade osobe. Veliku ulogu mediji imaju u svim segmentima života kod mladih ljudi, te je u ovom radu akcenat na problematici moralnih vrednosti darovitih i formiranju sistema vrednosti kod darovitih pod neizbežnim uticajem sadržaja kojima su izloženi od strane medija i društvenih mreža. Danas je prisutno mnoštvo informacija, saznanja, različitih pogleda na život, kulturu, umetnost, obrazovanje i dr. Mladima se nudi mnoštvo perspektiva, paradigmi, ideja, drugačijih vrednosti, te veliki izazov predstavlja kritičko sagledavanje pomenutih informacija i formiranje kritičkog stava prema sadržajima koji plasiraju mediji i društvene mreže. Tema koja je godinama, pa i vekovima popularna jesu upravo moralne vrednosti. Međutim, danas postaju polje interesovanja mnogih autora, iz razloga što danas sve više druge vrednosti dobijaju prvenstvo i primat. Različit sadržaj plasiran od strane medija i društvenih mreža, dovodi kod mladih do formiranja svog pogleda na svet i oblikovanja drugačijih moralnih vrednosti i sistema vrednosti. Možemo zaključiti da je neophodno veliku pažnju usmeriti na proučavanje i istraživanje problematike koju nose savremeni mediji i društvene mreže, te njihovog uticaja koji ostvaruju na formiranje moralnih pogleda i vrednosti. Pomenuta problematika je od posebnog značaja kada je reč o darovitim osobama, upravo zbog svoje specifične prirode, koji zahtevaju posebnosti u vaspitnom i obrazovnom delovanju. U tom smislu je veoma bitno da mladi budu medijski pismeni i da kritički promišljaju o sadržaju koji plasiraju mediji i društvene mreže. S tim u vezi, daroviti jesu posebno značajna grupa mladih ljudi, koji su po svojoj prirodi specifični, više kritički orijentisani ka spoljašnjim uticajima, te informacije ne prihvataju „servirane“. Darovitost predstavlja posebno značajno područje izučavanja iz razloga što obuhvata značajne specifično-

sti u procesu vaspitanja, te je neophodno ukazati na sve posebnosti koje ona podrazumeva. Mnoštvo pitanja se otvara kada je reč o darovitima, gde su neka od pitanja: šta za darovite znači moralno živeti, kako savremeni mediji i društvene mreže utiču na formiranje moralnosti kod darovih, da li daroviti kritički pristupaju sadržaju koji mediji i društvene mreže plasiraju itd. Cilj ovog rada se ostvaruje na teorijskom nivou, primenom metode teorijske analize i tehnike analize sadržaja. Pedagoške implikacije ovog rada su ostvarivanje uslova za podsticanje kritičkog mišljenja, medijsko opismenjavanje darovitih, kao i delovanje u skladu sa moralnim načelima i podsticanje istinski moralnih vrednosti.

Ključne reči: daroviti, mediji, društvene mreže, moralne vrednosti.

FORMATION OF MORAL VALUES AMONG GIFTED IN THE WORLD OF MEDIA AND SOCIAL NETWORKS

Katarina Čikoš

Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

A very current topic during the past decade is the media and their impact on young people, especially when it comes to the impact they have on the gifted young people. The media have a great role in all segments of life among young people, and in this paper the emphasis is on the issue of moral values of the gifted and the formation of value systems in the gifted under the inevitable influence of content exposed by the media and social networks. Today, there is a lot of information, knowledge, different views on life, culture, art, education, etc. Young people are offered many perspectives, paradigms, ideas, different values, and a great challenge is to critically review the mentioned information and form a critical attitude towards the content placed by the media and social networks. The topic that has been popular for years, even centuries, is precisely moral values. However, today they are becoming a field of interest for many authors, due to the fact that today more and more other values are gaining primacy. Different content placed by the media and social networks, leads young people to form their worldview and shape different moral values and value systems. We can conclude that it is necessary to pay great attention to the study and research of issues carried by modern media and social networks, and their impact on the formation of moral views and values. The mentioned problem is of special importance when it comes to gifted people, precisely because of their specific nature, which require special features in educational activities. In that sense, it is very important for young people to be media literate and to think critically about the content placed by the media and social networks. In this regard, the gifted are a particularly important group of young people, who are specific in nature, more critical of external influences, and do not accept "served" information. Giftedness is a particularly important area of study because it includes significant specifics in the process of education, and it is necessary

to point out all the special features that it implies. Many questions open when it comes to the gifted, where some of the questions are: what does it mean to live morally for the gifted, how do modern media and social networks influence the formation of morality in gifted, do the gifted critically approach the content placed by the media and social networks, etc. The aim of this paper is achieved at the theoretical level, by applying the method of theoretical analysis and content analysis techniques. The pedagogical implications of this paper are the realization of conditions for encouraging critical thinking, media literacy of the gifted, as well as acting in accordance with moral principles and encouraging truly moral values.

Keywords: gifted, media, social networks, moral values.

NOVI MODEL DUHOVNE INTELIGENCIJE I INSTRUMENTI ZA NJENU PROCENU

Nebojša Carić

SBS Consulting, Kragujevac, Republika Srbija

Apstrakt

Duhovna inteligencija se poslednjih dvadeset godina intenzivnije izučava i do sada je objavljeno na hiljade radova na tu temu. I pored toga, danas još uvek ne postoji standardizovan model i nisu razrađena prepoznatljiva tumačenja. Takođe ne postoji raširena primena koncepcije duhovne inteligencije u praktične svrhe. Cilj ovog rada je da prikaže jedan novi model duhovne inteligencije i instrumente za njenu praktičnu procenu, uz nameru da predloženi pristup bude razumljiv prosečno obrazovanim ljudima, a posebno menadžerima i poslodavcima. Glavna korist od primene ovog modela i prateće metodologije u selekciji i raspoređivanju saradnika je dobijanje odgovora na jedno od ključnih pitanja – da li će konkretna osoba svoju nadarenost ili talent upotrebiti u plemenite, sebične ili destruktivne svrhe. U razvoju ovog modela i pratećih instrumenata korišćeni su poznati metodološki postupci, kao što su analiza pojmova sa leksičkom analizom, analiza sadržaja, kvalitativna meta-analiza i meta-sinteza kao i klasični psihometrijski postupci za izradu instrumenata. U radu je korišćena radna definicija duhovne inteligencije – sposobnost usmeravanja, pronalaženja i ispunjavanja svrhe i smisla života u duhovnim situacijama. Duhovne situacije su posmatrane kao svakodnevni deo ljudskog bitisanja u kome se sučeljavaju vera i neverovanje, nada i beznađe, ljubav i mržnja, dobročinstvo i pohlepa itd. Razvijena su dva komplementarna upitnika. Prvi obuhvata takozvano duhovno jezgro, duhovne orijentacije i duhovne težnje, što je pokriveno sa 72 pitanja. Predloženi model omogućuje izračunavanje i predstavljanje profila duhovne inteligencije sastavljenog od 12 esencijalnih komponenata duhovnosti (vera, nada, ljubav, dobročinstvo, razlikovanje dobra od zla, svrha i smisao života, odnos prema životu i smrti, unutrašnji mir i spokojstvo, težnja prema istini, slobodi, pravdi, harmoniji i lepoti. Profili duhovne inteligencije omogućuju razlikovanje duhovno razvijenih, duhovno nezrelih i duhovno konfuznih osoba. Komplementarni upitnik identifikuje lične odnose prema najizraženijim duhovnim mani-

festacijama. On sadrži 44 pitanja sa sedmoste-penom skalom Likertovog tipa i omogućuje detektovanje i izračunavanje stepena ambivalent-nosti u odnosu na tipične duhovne manifestacije. Rad sadrži pregled indikatora iz oba upitnika. Ovi upitnici se koriste više od godinu dana za dobijanje dodatnih informacija o kandidatima u procesu selekcije i raspoređivanja saradnika. Rad prezentuje kako upotreba praktično orijentisanog modela duhovne inteligencije i pratećih instrumenata omogućuje potpunije razumevanje koncepta, procenu profila duhovne inteligencije odraslih osoba, kao i prikaz i interpretaciju rezultata na razumljiv i slikovit način. Dalja primena predložene metode će omogućiti povećavanje uzoraka, a time i sofisticiranu psihometrijsku proveru instrumenata. Instrumenti su već pokazali diskriminacionu moć razlikovanja duhovno razvijenih, duhovno nezrelih i duhovno konfuznih osoba. U ovoj relativno usko fokusiranoj primeni koja se odnosi na selekciju kandidata, rezultati primene koncepcije duhovne inteligencije i instrumenata za njeno detektovanje, daju dodatne kriterijume za izbor saradnika. Prednost se daje osobama koje imaju razvijenije i konzistentnije duhovne osobine. Dosadašnja iskustva i istraživanja autora ukazuju na to da su osobe sa jače izraženom duhovnošću posvećenije poslu, lojalnije kompaniji i kolektivu, nisu sklone ekscesima, ulivaju veće poverenje i poštovanje i više su voljne da nesebično dele znanje.

Ključne reči: duhovnost, duhovna inteligencija, profili duhovne inteligencije, instrumenti za procenu duhovne inteligencije.

NEW MODEL OF SPIRITUAL INTELLIGENCE AND INSTRUMENTS FOR ITS ASSESSMENT

Nebojša Carić

SBS Consulting, Kragujevac, Republic of Serbia

Abstract

Spiritual intelligence has been studied more intensively in the last twenty years, and thousands of papers on that topic have been published so far. Nevertheless, today there is still no standardized model, and there is no widespread application of the concept of spiritual intelligence for practical purposes. The aim of this paper is to present a new model of spiritual intelligence and instruments for its practical assessment in an understandable way for non-specialists. The main benefit of applying this model and corresponding methodology is the possibility of obtaining an answer to one of the key questions - whether a particular person will use his giftedness or talent for noble, selfish or destructive purposes. Development of this model and accompanying instruments are based on known scientific procedures, such as the concept analysis with lexical analysis, content analysis, qualitative meta-analysis and meta-synthesis, as well as classical psychometric procedures for making instruments. The paper uses the working definition of spiritual intelligence as the ability to direct, find and fulfill the purpose and meaning of life in spiritual situations. Spiritual situations are viewed as an everyday part of human existence in which faith and disbelief, hope and hopelessness, love and hate, charity and greed etc., are confronted. Two complementary questionnaires were developed. The first one covers the so-called spiritual core, spiritual orientations and spiritual aspirations, covered by 72 questions. The proposed model enables generation of spiritual intelligence profile, composed of 12 essential components of spirituality (faith, hope, love, charity, distinguishing good from evil, purpose and meaning of life, relationship to life and death, inner peace and tranquility, pursuit of truth, freedom, justice, harmony and beauty). These profiles enable the distinction of spiritually developed, spiritually immature and spiritually confused persons. The complementary questionnaire deals with the candidate's attitude towards typical spiritual manifestations. It has 44 questions with a

seven-point Likert-type scale. It detects the degree of ambivalent relationship to typical spiritual manifestations. The paper contains an overview of indicators from both questionnaires. These questionnaires have been used for more than a year to obtain additional information about candidates in the process of selection and allocation. The paper presents how proposed methodology enables better understanding of the concept, assessment of the profile of spiritual intelligence, as well as presentation and interpretation of results. The current application of the methodology in the field of candidate selection, showed the possibility of obtaining additional useful selection criteria. Preference is given to persons who have more developed and consistent spiritual qualities. Previous experiences and research of the author indicate that people with a stronger spirituality are more committed to work, more loyal to the company and the team, are not prone to excesses, instill greater trust and respect, and are more willing to selflessly share knowledge. Further increase of sample size will enable more sophisticated psychometric verification of instruments.

Keywords: spirituality, spiritual intelligence, spiritual intelligence profiles, instruments for assessing spiritual intelligence.

20 ГОДИНА РАДА РЕГИОНАЛНОГ ЦЕНТРА ЗА ТАЛЕНТЕ „МИХАЈЛО ПУПИН“, ПАНЧЕВО

Драгољуб Цуцић¹⁾ и Александар Николић²⁾

¹⁾Регионални центар за таленте „Михајло Пупин“, Панчево,
Република Србија

²⁾Хемијски факултет, Универзитет у Београду, Република Србија

Апстракт

Регионални центар за таленте из природних и техничких наука „Михајло Пупин“, Панчево основан је 12. децембра 1998. године од стране Републичког центра за таленте и Општине Панчево. Основан је са циљем да се на смислен и организован начин води рачуна о мотивисаним и даровитим ученицима, и за стварање „научног подмлатка“. Прве активности РЦТ „Михајло Пупин“ започеле су априла 2000. године када су тестирани ученици на територији општине Панчево. Тестирања су завршена у јесен исте године, а прва предавања у Сталној школи Центра почела су у пролеће 2001. године. Исте године почео је са радом и први камп за ученике. Од почетка рада РЦТ „Михајло Пупин“ успостављено је правило да се полазницима не наплаћују активности на којима учествују. Број ученика, области које су подржане у РЦТ „Михајло Пупин“ расте од оснивања до данас. У раду ћемо представити скраћену историју рада РЦТ „Михајло Пупин“, као модел функционисања по областима и начинима рада са мотивисаним и даровитим ученицима. Циљ писања рада јесте да се „подели“ искуство у раду са даровитим и мотивисаним ученицима, које ће бити поткрепљено чињеницама. За 20 година, кроз активности Центра „прошло“ је око 8000 ученика. Многи су данас успешни у својим делатностима, што јесу резултати рада Центра. Када су били млади и када им је била потребна подршка да развију самопоуздање и остваре своје замисли, зачете још док су били деца, Центар је био уз њих све време у периоду њиховог одрастања.

Кључне речи: даровитост, РЦТ „Михајло Пупин“, институционална подршка.

20 YEARS OF WORK OF THE REGIONAL CENTER FOR TALENTS "MIHAJLO PUPIN", PANČEVO

Dragoljub Cucić¹⁾ & Aleksandar Nikolić²⁾

¹⁾The Regional Center for Talents "Mihajlo Pupin", Pancevo, Republic of Serbia

²⁾Faculty of Chemistry, University of Belgrade, Republic of Serbia

Abstract

The Regional Center for Talents in Natural and Technical Sciences "Mihajlo Pupin", Pancevo was established on December 12, 1998, by the Republic Center for Talents and the Municipality of Pancevo. It was founded with the aim of taking care of motivated and gifted students in a meaningful and organized way, and to support creating "scientific youth". The first activities of RCT "Mihajlo Pupin" began in April 2000, when pupils were tested on the territory of the municipality of Pancevo. The tests were completed in the fall of the same year, and the first lectures at the Center's "Permanent School" began in the spring of 2001. In the same year, the first camp for pupils started working. Since the beginning of the work of RCT "Mihajlo Pupin", a rule has been established that participants are not charged for the activities in which they participate. The number of pupils, areas that are supported in the RCT "Mihajlo Pupin" has been growing since its establishment until today. In this paper, we will present a brief history of the work of RCT "Mihajlo Pupin", as a model of functioning in areas and ways of working with motivated and gifted students. The aim of writing the paper is to "share" the experience of working with gifted and motivated students, which will be supported by facts. In 20 years, about 8000 students "passed" through the activities of the Center. Many are successful today in their activities, which are the results of the work of the Center. When they were young and when they needed support to develop self-confidence and realize their ideas, conceived when they were children, the Center was with them all the time during their growing up.

Keywords: giftedness, RCT "Mihajlo Pupin", institutional support

ПОТЕНЦИЈАЛИ ЕДУКАТИВНОГ ЦЕНТРА ЗА ОБУКЕ У ПРОФЕСИОНАЛНИМ И РАДНИМ ВЕШТИНАМА У РАДУ СА ДАРОВИТИМА

Маринко Кресоја¹⁾, Љубомир Кустудић²⁾ и
Наташа Бешлин¹⁾

¹⁾Едукативни центар за обуке у професионалним и радним вештинама, Нови Сад, Република Србија

²⁾Национални центар за таленте, Нови Сад, Република Србија

Апстракт

Едукативни центар за обуке у професионалним и радним вештинама из Новог Сада је основан од стране Владе АП Војводине 2010. године као институција чија је примарна делатност неформално образовање и стручно усавршавање одраслих лица. Кроз вишегодишњи рад Едукативног центра је креирано више од 50 различитих врста обука и обучено преко 16.000 полазника. Тежња за подизањем нивоа квалитета обука довела је до сарадње са Националним центром за таленте из Новог Сада кроз развијање програма целоживотне подршке даровитости. Наиме, Национални центар за таленте тежи препознавању даровитости код сваког појединца тако што се улажу напори за стварање система који омогућује сваком појединцу да током читавог живота, несметано остварује своје развојне потенцијале. Циљ сарадње Едукативног центра и Националног центра за таленте је креирање окружења које појединцу може пружити подршку са намером унапређења квалитета живота и стимулише афирмативни амбијент у окружењу кроз сарадњу са послодавцима. У сврху остварења тог циља спроводе се активности на развоју система за подршку упошљавања даровитих кроз спровођење различитих метода њиховог препознавања, тестирања, усмеравања и обучавања. Методе се састоје од неколико фаза: утврђивању пореба привреде за кандидатима са одређеним знањима и компетенцијама, путем разговора и анкета са послодавцима; утврђивање афинитета и степена знања заинтересованих кандидата за посао, користећи листе Националне службе за за-

пошљавање, путем стандардних психолошких тестова, као и батерије специјализованих „CCSS“ тестова личности; спровођење свеобухватног система одабира кандидата за конкретне пословне делатности. Наведени приступ одабиру потенцијалних полазника представља заокружен систем анализа који треба да омогући јаснију слику о сваком полазнику, чиме се олакшава сам одабир полазника и врста обуке за спровођење; одабир врста обука у општим компетенцијама и у стручним знањима, које су прилагођени кандидатима и траженом нивоу знања. Таквим приступом, послодавцима се пружа конкретна препорука за радно ангажовање појединаца, као решење за спровођење потребних радних активности; извођење одабраних обука, у историјама Едукативног центра у Новом Саду, од стране стручног особља као и експерата Националног центра за таленте; сви полазници, након спроведене обуке имају могућност додатних консултација са менторима уз могућности допунског усавршавања за области које су се указале као „слабе тачке“ у раду појединца. Резултат оваквог вида сарадње Едукативног центра за обуке у професионалним и радним вештинама и Националног центра за таленте је подизање нивоа степена задовољства које се остварује, како код ангажованих полазника, тако и код послодаваца. Наведен степен задовољства ће бити исказан кроз повећано запошљавање полазника и боље ефекте рада које они постижу, о чему ће се спроводити анкета свршених полазника и послодаваца. Анкета ће се спроводити у периоду од 6 (шест) до 12 (дванаест) месеци након завршене обуке. На тај начин се обезбеђује позитивна повратна информација од стране радно ангажованих полазника ка Националној служби за запошљавање уз препоруке и систем праћења радног ангажмана сваког појединца.

Кључне речи: неформално образовање, обуке, даровитост, усавршавање, запошљавање.

POTENTIALS OF THE EDUCATIONAL CENTER FOR TRAINING IN PROFESSIONAL AND WORKING SKILLS IN WORKING WITH THE GIFTED

Marinko Kresoja¹⁾, Ljubomir Kustudic²⁾ & Nataša Bešlin¹⁾

¹⁾Educational Center for Training in Professional and Working Skills, Novi Sad, Republic of Serbia

²⁾National Center for Talents, Novi Sad, Republic of Serbia

Abstract

The Educational Center for Training in Professional and Working Skills from Novi Sad was established by the Government of AP of Vojvodina in 2010 as an institution whose primary activity is non-formal education and professional development of adults. Through many years of work of the Educational Center, more than 50 different types of training have been created and over 16,000 participants have been trained. The desire to raise the level of quality of training has led to cooperation with the National Center for Talents from Novi Sad through the development of life-long support programs for giftedness. Namely, the National Talent Center strives to recognize the giftedness of each individual by making efforts to create a system that allows each individual to realize their developmental potentials throughout their lives. The goal of cooperation between the Educational Center and the National Center for Talents is to create an environment that can provide support to the individual to improve the quality of life and stimulate an affirmative ambience in the environment through cooperation with employers. To achieve this goal, activities are being carried out on the development of a system to support the employment of the gifted through the implementation of various methods of recognition, testing, guidance, and training. The methods consist of several stages: determining the needs of the economy for candidates with certain knowledge and competencies, through interviews and surveys with employers; determining the affinity and level of knowledge of interested job candidates, using the lists of the National Employment Service, through standard psychological tests, as well as batteries of specialized "CCSS"

personality tests; implementation of a comprehensive system for selecting candidates for specific business activities. This approach to the selection of potential participants is a complete system of analysis that should provide a clearer picture of each participant, which facilitates the selection of participants and the type of training to be conducted; selection of types of training in general competencies and in professional knowledge, which is adapted to the candidates and the required level of knowledge. Such an approach provides employers with a specific recommendation for the employment of individuals, as a solution for carrying out the necessary work activities; conducting selected training, in the premises of the Educational Center in Novi Sad, by professional staff as well as experts from the National Talent Center; all participants, after the training, have the opportunity for additional consultations with mentors with the possibility of additional improvement for areas that have emerged as "weak points" in the work of the individual. The result of this type of cooperation between the Educational Center for Training in Professional and Working Skills and the National Center for Talents is raising the level of satisfaction that is achieved, both among engaged participants and employers. The stated level of satisfaction will be expressed through increased employment of trainees and the better work effects they achieve, which will be surveyed among trainees who have completed the training and employers. The survey will be conducted in the period from 6 (six) to 12 (twelve) months after the completion of the training. In that way, positive feedback is provided by the employed participants to the National Employment Service, with recommendations and a system for monitoring the work engagement of each individual.

Keywords: non-formal education, training, giftedness, improvement, employment

FAKTORI KOJI UTIČU NA RAZVOJ DAROVITOSTI (radionica)

Branka Grahovac

Predškolska ustanova “Dragoljub Udicki”, Kikinda, Republika Srbija

Apstrakt

Cilj ove radionice je da istakne značaj faktora koji utiču na razvoj darovitosti, posebno u ranom detinjstvu, kao i značaj njihove povezanosti. Kroz analizu biografija istaknutih pojedinaca učesnici radionice će doći do odgovora koji su faktori koji utiču na razvoj darovitosti, ali i uvida da je ličnost, njene osobine najvažnija za to koliki će deo potencijala biti ispoljen kroz postignuća koja određuju darovitost svakog pojedinca. U drugom delu radionice učesnici će baviti značajem uticaja svakog od identifikovanih faktora u malim grupama, što će biti razmenjeno u velikoj grupi. Dve video prezentacije i priče voditelja radionice doprineće će boljem i ilustrativnijem uvidu u zaključak radionice.

Broj učesnika: 30 optimalan, 40 max.; Trajanje: 60 min

Tok radionice:

Analiza biografija istaknutih ličnosti – rad u pet grupa, identifikacija faktora koji utiču na razvoj darovitosti čitanjem biografija – 10 min; Izveštavanje grupa i diskusija – 15 min.; Izdvajanje najznačajnijeg faktora, prezentacija filmića, diskusija – 5 min; Značaj uticaja svakog faktora, rad u grupama, diskusija – 20 min (značaj i uloga genetike, značaj i uloga porodice, značaj i uloga vaspitno obrazovnog sistema, značaj i uloga države, značaj i uloga same ličnosti);

Video prezentacija, dve priče voditelja, diskusija – 5 min;

Rezime voditelja radionice – 5 min.

INDEX AUTORA

A

Adamov, Jasna, 66, 70

B

Bešlin, Nataša, 120

C

Carić, Aleksandar, 62

Carić, Nebojša, 104, 114

Cekić, Anita, 38

Cvijanović, Jovana, 88

Cucić, Dragoljub, 118

Č

Čikoš, Katarina, 110

Čop, Dubravko, 18

Ć

Ćaldović, Olivera, 42

Đ

Đorđević Pejović, Suzana, 60

Đukić, Predrag, 96

F

Fuszek, Csilla, 16

G

Grahovac, Branka, 124

Grujić, Bojan, 38, 46

H

Horvat, Doris, 108

K

Klepić, Snežana, 84

Kokerić, Mirjana, 76

Kresija, Marinko, 120

Kustudić, Ljubomir, 100, 120

M

Marinković, Lada, 22, 34, 100

Mićić, Višnja, 50

Mihajlović, Uroš, 26

N

Nikolić, Aleksandar, 118

O

Olić, Stanislava, 66, 70

P

Pejović, Plana, 76

Petrović, Radmila, 30

Popović, Vera, 70

Prlić, Katarina, 56

R

Radovanović, Mila, 88

Radovanović, Vesna, 30

Radulović, Branka, 52

S

Savić, Snežana, 82

Sekulić Pilipović, Dragana, 74, 86

Simić, Olivera, 80

Slunjski, Ines, 108

Stepanović, Momčilo, 46

Stojanović, Maja, 52

Š

Šćepanović, Marinela, 22, 92

Šljivović, Mladen, 74, 86

V

Veselinov, Danica, 30

Vukomanović, Kristina, 42

Vukomanović Rastegorac, Vladimir, 50

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

159.928(048.3)

**МЕЂУНАРОДНА научно-стручна конференција "Даровити и окружење -
породично, образовно и пословно" (4 ; 2021 ; Београд)**

Daroviti i okruženje - porodično, obrazovno i poslovno : zbornik sažetaka = Gifted and family, learning and business environment : book of abstracts / Četvrta međunarodna naučno-stručna konferencija 24-26. septembar 2021. godine, Beograd = The Fourth International Professional and Scientific Conference 24-26 September 2021, Belgrade, Serbia ; [urednice Lada Marinković, Marinela Šćepanović]. - Novi Sad : Mensa Srbije, 2021 (Vrnjačka Banja : Satcip). - 124 str. ; 25 cm

Апстрактни на срп. и енгл. језику. - Тираж 100. - Индекс аутора.

ISBN 978-86-80994-10-9

а) Даровитост -- Апстракти

COBISS.SR-ID 46358281

Uz finansijsku podršku
Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije